L.N. TOLSTOY

İLKGENÇLİK

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

RUSÇA ASLINDAN ÇEVİREN: AYŞE HACIHASANOĞLU

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

LEV NİKOLAYEVİÇ TOLSTOY
İLKGENÇLİK

ÖZGÜN ADI
ОТРОЧЕСТВО

RUSÇA ASLINDAN ÇEVİREN
AYŞE HACIHASANOĞLU

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2013
Sertifika No: 29619

EDİTÖR
KORAY KARASULU

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
NEBİYE ÇAVUŞ

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

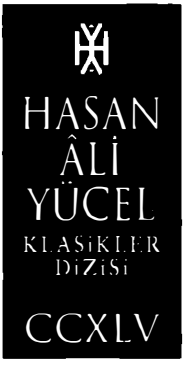
1. BASIM, MART 2015, İSTANBUL

ISBN 978-605-332-420-1 (CİLTLİ)
ISBN 978-605-332-421-8 (KARTON KAPAKLI)

BASKI
KİTAP MATBAACILIK SAN. TİC. LTD. ŞTİ.
DAVUTPAŞA CADDESİ NO: 123 KAT: 1
TOPKAPI İSTANBUL
(0212) 482 99 10
SERTİFİKA NO: 16053

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Fax. (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

L. N. TOLSTOY

İLKGENÇLİK

RUSÇA ASLINDAN ÇEVİREN:
AYŞE HACIHASANOĞLU

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

I. Bölüm
Yolculuk

Petrovskoye'deki evin önüne yine iki araba çekilmişti: Biri Mimi, Katenka, Lyuboçka ve hizmetçi kızın binecekleri, kâhya Yakov'un da arabacının yanında oturacağı kupa arabası, diğeriyse Volodya'nın, geçenlerde toprak kölesi köylüler arasından uşak olarak alınan Vasiliy'in ve benim bineceğim yaylı araba.

Bizden birkaç gün sonra Moskova'ya gelecek olan babam şapkasız, başı açık olarak kapıda dikiliyor, kupa arabasının ve yaylının pencerelerine doğru haç çıkarıyor.

"Hadi bakalım, İsa sizi korusun! Yolunuz açık olsun!" Yakov ve bizim arabayı süren arabacılar şapkalarını ellerine alıp haç çıkarıyorlar. "Hadi, hadi! Tanrı sizi korusun!" Kupa arabasının ve yaylının gövdesi bozuk yolda zıplamaya başlıyor, geniş yolun iki yanındaki akağaçlar birbiri ardından hızla yanımızdan geçiyor. Hiç üzgün değilim, akıl gözüm geride bıraktıklarıma değil, beni bekleyenlere dönük. O ana dek belleğimi doldurmuş kötü anıları çağrıştıran şeylerden uzaklaştıkça anılar gücünü yitiriyor ve yerlerini hızla yaşamın güç, tazelik ve umut dolu duygularına bırakıyor.

Nadiren bu dört günlük yolculuğumuz kadar –neşeli diyemeyeceğim, çünkü neşeye kapılmak benim için henüz utanç verici bir şeydi,– hoş ve güzel birkaç gün geçirmişim-

dir. Artık gözümün önünde ne yanından ürpermeden geçemediğim anneciğimin odasının kapalı kapısı, ne bırakın yanına yaklaşmayı, hep korkuyla baktığım kapağı kapalı piyano, ne yas giysileri (hepimizin üstünde sade yol kıyafetleri vardı), ne bir daha geri gelmeyecek kaybımızı capcanlı anımsatarak, *onun* anısını incitmek korkusu yüzünden beni her türlü yaşam belirtisinden uzak durmaya zorlayan eşyalar vardı. Burada tam tersine, birbiri ardına yeni, şairane yer ve nesneler dikkatimi çekip beni eğlendiriyor, ilkbahar doğası yaşadığım andan memnun olmak ve geleceğe dair parlak bir umut beslemek gibi hoş duygular katıyordu ruhuma.

İnsanların yeni başladıkları görevlerinde hep yaptıkları gibi aşırı derecede gayretli görünmeye çalışan insafsız Vasiliy, sabahın köründe yorganı üstümden çekiyor ve gitme zamanının geldiğini, her şeyin hazır olduğunu söylüyor inatla. Tatlı sabah uykusunu on beş dakikacık olsun uzatabilmek için ne kadar büzülürsen büzül, kurnazlık edersen et, kızarsan kız, Vasiliy'in kararlı yüzünden onun aman zaman bilmediğini ve yorganı yirmi kez daha üstünden çekip almaya hazır olduğunu görüyor, fırlayıp kalkıyor ve avluya elini yüzünü yıkamaya koşuyorsun.

Görevi arabaya koşulan öndeki atlardan birine binmek olan Mitka'nın ıstakoz gibi kızarmış bir halde üflediği semaver sofada kaynıyor; dışarısı nemli ve dumanlı, sanki etrafa kokular saçan gübre yığınından buhar yükseliyor; güneş göğün doğusunu neşeli, parlak ışığıyla aydınlatıyor ve avluyu çevreleyen geniş sundurmaların saman çatıları üzerlerini kaplayan çiy yüzünden cilalanmış gibi parlıyor. Sundurmaların altında yemliklerin çevresine bağlanmış atlarımızın düzenli çiğneme sesleri duyuluyor. Şafak sökmeden önce kuru bir gübre yığınının üstünde kestirmiş uzun tüylü köpek Juçka tembel tembel geriniyor ve kuyruğunu sallayarak hafif bir koşuyla avlunun öbür tarafına yollanıyor. Telaşlı ev sahibesi gıcırdayan kapıyı açıyor, dalgın dalgın yürüyen inekleri,

bir sürünün ayak seslerinin, böğürtü ve melemelerin işitildiği sokağa salıyor ve gözünden uyku akan komşu kadınla bir süre laflıyor. Filipp gömleğinin kollarını sıvamış, derin kuyudan çevreye saydam damlalar sıçratarak tahta kovayla su çekip, uykudan yeni uyanmış ördeklerin çevresindeki birikintilere girip yıkandığı meşe ağacından yalağa döküyor; ben de Filipp'in ciddi, geniş sakallı yüzüne, iş yaparken çıplak, güçlü kollarında iyice belirginleşen kalın damarlarına ve kaslarına keyifle bakıyorum.

Kızlarla Mimi'nin uyuduğu ve akşam arasından kızlarla konuştuğumuz paravanın öbür tarafında hareket başlıyor. Maşa elbisesinin eteğiyle örterek bizim meraklı bakışlarımızdan saklamaya çalıştığı çeşitli eşyalarla ikide bir koşarak yanımızdan geçiyor, sonunda kapı açılıyor ve bizi çaya çağırıyorlar.

Vasiliy koşturmaktan bayılacak halde odaya gidip geliyor, birtakım eşyaları dışarı taşıyor, bize göz kırpıyor, bir an önce yola çıkmak için Marya İvanovna'yı ikna etmeye çalışıyor. Atlar koşulmuş, arada bir çanlarını şıngırdatarak sabırsızlıklarını belirtiyorlar; çantalar, sandıklar, büyüklü küçüklü kutular tekrar arabalara yerleştiriliyor ve yerlerimize oturuyoruz. Fakat arabada koltuğun altında yükselen bir tepe buluyoruz her seferinde. Bütün bu eşyaların bir gün önce nasıl yerleştirildiğini, şimdi nereye oturacağımızı hiç anlayamıyoruz; özellikle de bizim yaylıda benim oturduğum yerin altına koydukları ceviz ağacından yapılmış üçgen kapaklı bir çay kutusu çok sinirlendiriyor beni. Ancak Vasiliy, oturunca düzeleceğini söylüyor ve ona inanmak zorunda kalıyorum.

Güneş doğu yönünü kaplayan çok büyük beyaz bir bulutun üstünde az önce yükseldi ve çevredeki her şey huzurlu, sevinçli bir ışıkla aydınlandı. Çevremdeki her şey çok güzel, içim çok rahat, çok hafif... Yol ileride kuru anızla ve çiy yüzünden parlayan otlarla kaplı tarlaların arasından geniş, tu-

haf bir şerit halinde kıvrıla büküle uzanıyor; yolun kenarında kurumuş çamurlu tekerlek izlerine ve incecik yeşil çimene arada bir uzun, hareketsiz bir gölge düşüren sevimsiz bir çalı ve küçük, yapışkan yapraklı genç bir akağaç görünüyor. Tekerleklerin ve çıngırakların tekdüze gürültüsü yolun hemen çevresinde dönüp duran çayırkuşlarının şarkılarını bastıramıyor. Güve yeniği çuhanın kokusu, toz kokusu ve yaylımızı kaplayan ekşi koku, sabahın kokusuyla örtülüyor ve ben içimde keyifli bir heyecan, gerçek bir haz belirtisi olarak bir şeyler yapma isteği duyuyorum.

Handa dua edecek zaman bulamamıştım; ancak bu töreni herhangi bir nedenle yerine getirmeyi unuttuğum günlerde başıma bir talihsizlik geldiğini pek çok kez fark ettiğim için hatamı düzeltmeye çalışıyorum: Kasketimi çıkarıyor, yaylının köşesine doğru dönerek dua ediyor ve kimse görmesin diye ceketimin altından haç çıkarıyorum. Fakat binlerce farklı şey dikkatimi dağıtıyor, dalıp gidiyorum ve tekrar tekrar aynı duaları okuyorum.

İşte yolun yanından kıvrılarak giden patikada ağır ağır hareket eden insanlar görünüyor: Hacılar. Başlarına kirli atkılar sarmışlar, sırtlarında akağaç kabuğundan çantalar var, bacaklarında dizlerine kadar kirli, lime lime olmuş dolaklar, ayaklarında ağır çarıklar. Asalarını aynı şekilde sallayarak ve bize şöyle bir göz atarak art arda, ağır adımlarla ilerliyorlar. Nereye, ne yapmaya gidiyorlar, yolculukları uzun mu sürecek, yola düşen uzun gölgeleri, yanından geçecekleri çalının gölgesiyle kısa bir sürede mi birleşecek soruları kafamı kurcalıyor. İşte karşımızdan dört atlı bir posta arabası hızla geliyor. İki saniye sonra iki arşın uzaklıktan gülümseyerek, merakla bize bakan yüzler görünüp kayboluyor, bu yüzlerle hiçbir ortak yanımızın olmaması, onları belki de bir daha hiç görmeyecek olmam çok garibime gidiyor.

İşte yolun kenarında, paldımlarının arkasından sarılmış koşum kayışlarıyla, hamutları içinde tere batmış uzun tüy-

lü iki at koşuyor, arkalarında yelesinin üzerine boyunduruk geçirilmiş, arada bir duyulur duyulmaz bir sesle çıngırağını sallayan bir atın iki yanından kocaman çizmeli, uzun bacaklarını sallandırmış, keçe şapkasını yana yatırıp uzata uzata söylediği, tekdüze bir şarkı tutturmuş genç bir arabacı geliyor. Arabacının yüzü ve duruşu o kadar tembel, o kadar kaygısız bir hoşnutluk ifadesi taşıyor ki, arabacı olmak, gittiği yerden geri dönmek ve hüzünlü şarkılar söylemek mutluluğun doruk noktasıymış gibi geliyor bana. İşte uzakta, hendeğin ötesinde parlak mavi gökyüzünde yeşil çatılı bir köy kilisesi görünüyor; işte köy, bey evinin kırmızı çatısı ve yeşil bir bahçe. Bu evde kim yaşıyor? Çocuklar, baba, anne, öğretmen var mı bu evde? Neden bu eve gidip ev sahipleriyle tanışmıyoruz? İşte her birine kalın bacaklı üçer besili atın koşulduğu büyük yük arabalarından oluşan ve bizi yanından dolaşmak zorunda bırakan uzun bir katar. Kocaman ayaklarını arabadan sallandırmış, kamçısını sallayan birinci arabacıya "Ne taşıyorsunuz?" diye soruyor Vasiliy. Arabacı uzun süre gözlerini dikip anlamsız bir bakışla bizi izliyor ve ancak onu artık duyamayacağımız kadar uzaklaşınca bir şey söylüyor. Vasiliy başka bir arabaya dönüyor, arabanın çevresi kapalı olan ön tarafında, yeni bir hasırın altına uzanmış arabacıya "Yükünüz ne?" diye soruyor. Kırmızı suratlı, kızıl sakallı kumral bir kafa bir an hasırın altından dışarı çıkıyor, bizim yaylıya umursamaz, hor gören bir bakış atıyor ve tekrar saklanıyor. Bu arabacılar herhalde bizim kim olduğumuzu, nereden geldiğimizi, nereye gittiğimizi bilmiyorlar diye düşünüyorum.

Aşağı yukarı bir buçuk saattir çeşitli gözlemlere dalmış, verstleri[1] gösteren eğri büğrü rakamlara dikkat etmiyorum. Ama artık güneş başımı ve sırtımı pişiriyor, yol daha da tozlanıyor, çay kutusunun üçgen kapağı beni iyice rahatsız etmeye başlıyor, birkaç kez duruşumu değiştiriyorum; sıcak

1 1,06 km.lik Rus uzunluk ölçüsü. (ç.n.)

basıyor, rahatsız oluyor, sıkılıyorum. Bütün dikkatim verst taşlarında ve onların üzerindeki rakamlarda; istasyona varabileceğimiz zamanla ilgili çeşitli hesaplar yapıyorum. "On iki verst, otuz altı verstin üçte biri, Lipets'e kırk bir verst var, şu halde yolun üçte birinden ne kadar fazlasını geçmişiz?" gibi sorular soruyorum.

Vasiliy'in arabacının yanında uyuklamaya başladığını fark edince:

— Vasiliy, izin ver de oraya ben geçeyim, olmaz mı? –diyorum.

Vasiliy kabul ediyor. Yer değiştiriyoruz, anında horlamaya başlıyor ve öyle bir devriliyor ki, yaylının içinde başka kimseye yer kalmıyor; benim önümde ise bulunduğum yükseklikten çok hoş bir manzara var: Dört atımız, her birinin en ufak ayrıntılarına ve farklarına kadar tanıdığım Neruçinskaya, Dyaçok, Levaya ve Aptekar.

— Niye Dyaçok bugün sola değil de sağa koşuldu Filipp? –diye soruyorum biraz ürkerek.

— Dyaçok mu?

— Neruçinskaya ise hiç yük çekemiyor, –diyorum.

— Dyaçok sola koşulamaz, –diyor Filipp son söylediğimi dikkate almayarak,– sola koşulabilecek bir at değil. Sol tarafa tek kelimeyle at gibi bir at gerekir, o böyle bir at değil.

Bu sözlerden sonra Filipp sağ tarafa eğiliyor, dizginleri bütün gücüyle çekerek zavallı Dyaçok'un kuyruğunu ve bacaklarını özel bir şekilde, aşağıdan kamçılamaya girişiyor. Dyaçok bütün gücüyle çabaladığı ve yaylıyı döndürdüğü halde Filipp ancak dinlenmeye, başında o ana dek çok güzel ve düzgün durduğu halde şapkasını yana yatırmaya gerek duyduğunda kamçılamaya son veriyor. Bu fırsattan yararlanıp arabayı sürmek için Filipp'ten izin istiyorum. Filipp bana önce dizginlerin birini, sonra da diğerini veriyor; sonunda altı dizginin tamamı ve kamçı benim ellerime geçiyor. Son derece mutluyum. Filipp gibi yapmaya çalışıyorum, iyi mi

diye soruyorum. Ama genellikle benden memnun kalmıyor: Şu at çok yük çekiyor, öbürü çalışmıyor diyor, dirseğini göğsüme dayıyor ve dizginleri elimden alıyor. Sıcak gitgide artıyor, bulutlar sabun köpükleri gibi şişmeye, yükselmeye, kümeleşmeye başlıyor, koyu gri gölgeler halini alıyor. Kupa arabasının penceresinden şişe ve çıkın tutan bir el dışarı çıkıyor; Vasiliy, araba hareket halindeyken şaşırtıcı bir becerikli-likle arabadan atlayıp bize poğaça ve kvas getiriyor.

Dik bir inişte hepimiz arabalardan iniyoruz, Vasiliy'le Yakov, tekerlekleri frenleyip sanki devrilirse durdurabilecekmiş gibi arabayı iki yandan elleriyle tuttukları sırada biz de köprüye kadar koşarak yarışıyoruz. Sonra Mimi'den izin alarak ben ya da Volodya kupa arabasına yollanıyoruz, Lyuboçka ya da Katenka ise yaylıya biniyorlar. Bu yer değiştirmeler kızlara büyük mutluluk veriyor, çünkü haklı olarak yaylıyı çok daha eğlenceli buluyorlar. Sıcak saatlerde bir korudan geçerken bazen kupa arabasından geride kalıyor, ince yeşil dallar kopartıp yaylıyı bir çardak haline getiriyoruz. Hareket halindeki çardağımız hızla kupa arabasına yetişiyor ve Lyuboçka, ona büyük mutluluk veren her olayda yapmayı asla unutmadığı şeyi yaparak en tiz sesiyle çığlık atıyor.

Öğle yemeği yiyeceğimiz ve dinleneceğimiz köye geliyoruz. Köye özgü duman, katran, simit kokuları yayılıyor, konuşmalar, ayak ve tekerlek sesleri duyuluyor; çıngıraklar sesleri artık açık alandaki gibi değil, iki yanda saman damlı, tahta merdivenleri oymalı, kimilerinden meraklı bir kadın yüzünün göründüğü kırmızı ve yeşil panjurlarıyla küçük pencereli köy evleri görünüp kayboluyor. İşte üstlerinde sadece gömlekleriyle küçük oğlanlar ve kızlar: Gözlerini kocaman açmış ve elleri gerilmiş vaziyette oldukları yerde kımıldamadan duruyor, ya da toz toprak içinde çıplak ayacıklarıyla hızlı adımlar atarak Filipp'in tehditkâr el kol hareketlerine aldırmaksızın arabaların arkasından seğirtip arkaya bağlanmış çantaların üstüne tırmanmaya çalışıyor-

lar. İşte sarı saçlı han kapıcıları iki yandan arabalara doğru koşuyor ve birbirlerinin önüne geçerek çekici sözlerle ve hareketlerle yolcuları kandırmaya çalışıyorlar. Bırss! Kapı gıcırdıyor, araba falakası kapıya sürtünüyor ve avluya giriyoruz. Dört saatlik dinlenme ve özgürlük!

II. Bölüm
Fırtına

Güneş batıya doğru alçalıyor, eğri, kavurucu ışınlarıyla boynumu, yanaklarımı dayanılmaz şekilde yakıyordu; yaylının iyice kızmış kenarlarına dokunmak olanaksızdı; yoldan yoğun bir toz yükselerek havayı dolduruyordu. Tozu alıp götürecek en ufak bir esinti yoktu. Arkasında çantaların bağlı olduğu ve arada bir arabacının salladığı kamçının, arabacının şapkasının ve Yakov'un kasketinin göründüğü kupa arabasının toz içindeki yüksek kasası önümüzde, aynı uzaklıkta aynı tempoyla sallanıyordu. Ne yapacağımı bilmiyordum: Ne yanımda uyuklayan Volodya'nın tozdan kararmış yüzü, ne Filipp'in sırtının hareketleri, ne bizim yaylının eğik bir açıyla peşimizden koşan uzun gölgesi oyalıyordu beni. Bütün dikkatim uzaktan fark ettiğim verst taşlarına ve daha önce ufka dağılmış, şimdi ise korkunç kara gölgeler halini alıp tek, büyük, iç karartıcı bir yağmur bulutu olarak birleşmiş bulutlara yönelikti. Arada bir uzaklarda gök gürlüyordu. En çok da bu sonuncusu bir an önce hana varma sabırsızlığımı artırıyordu. Fırtına beni sözlerle anlatılamayacak kadar ağır bir sıkıntı ve korkuya düşürüyordu.

En yakın köye daha on verst kadar yol vardı ama nereden çıktığını belli olmayan koyu mor, büyük bir yağmur bulutu en ufak bir rüzgâr olmadığı halde hızla üzerimize doğru geliyordu. Henüz bulutlarla örtülmemiş güneş bu

iç karartıcı bulutu, bu buluttan ta ufka kadar giden gri çizgileri pırıl pırıl aydınlatıyor. Arada bir uzaklarda şimşek çakıyor, gitgide şiddetlenen, yaklaşan ve bütün gökkubbeyi kaplayan aralıklı gümbürtülere dönüşen zayıf bir uğultu duyuluyor. Vasiliy ayağa kalkıp yaylının körüğünü kaldırıyor; arabacılar kaftanlarını giyiyor, her gök gürültüsünde şapkalarını ellerine alıp haç çıkarıyorlar; atlar kulaklarını dikiyor, yaklaşan yağmur bulutundan gelen taze havayı içlerine çekercesine burun deliklerini şişiriyorlar, yaylı tozlu yolda hızlanıyor. Tüylerim diken diken oluyor, damarlarımdaki kanın daha hızlı dolaştığını hissediyorum. Ama öncü bulutlar güneşin önünü artık kapatmaya başlıyor; işte güneş son kez göründü, ufkun korkunç şekilde kararmış tarafını aydınlatıp saklandı. Çevredeki her şey bir anda değişip iç karartıcı bir şekle bürünüyor. İşte kavak korusu titremeye başladı; yapraklar yağmur bulutunun oluşturduğu leylak rengi fon üzerinde donuk beyaz bir renge bürünüyor, hışırdıyor ve dönüp duruyor; yüksek akağaçların tepeleri sallanmaya başlıyor ve yolun üstünde kuru ot kümeleri uçuyor. Ebabiller ve ak göğüslü kırlangıçlar yaylının çevresinde bizi durdurmak istercesine süzülüyor, atların altından geçiyorlar; kanat tüyleri karışmış alakargalar rüzgârda yan yan uçar gibiler; üzerimize örttüğümüz deri örtünün kenarları havalanmaya, nemli rüzgârı dalga dalga üstümüze salmaya, sallanarak yaylının kasasına vurmaya başlıyor. Şimşek sanki arabanın içinde çakıyor, gözlerimi kör ediyor ve gri çuhayı, şeritleri ve köşeye büzülmüş olan Volodya'yı bir anlığına aydınlatıyor. Aynı anda da tepemizde müthiş bir uğultu yayılıyor, uğultu sanki çok büyük bir helezon halinde gitgide yükselerek, genişleyerek şiddetleniyor ve insanı ister istemez titreten, soluğunu tutmak zorunda bırakan, kulakları sağır edici bir çatırtıya dönüşüyor. Tanrı'nın gazabı! Bu alelade ifade ne kadar şairane!

Tekerlekler giderek daha hızlı dönüyor; Vasiliy'in ve dizginleri sabırsızca sallayan Filipp'in sırtlarından onların da korktuklarını anlıyorum: Yaylı tepenin eteğine doğru hızla iniyor ve tahta köprüyü çatırdatıyor; kımıldamaya korkuyorum, her an hep birden öleceğimizi düşünüyorum.

Bırss! Araba falakası yerinden çıktı ve kulakları sağır eden aralıksız gümbürtülere karşın köprünün üstünde durmak zorunda kaldık.

Başımı arabanın kenarına dayayıp, ağır ağır ilmek atıp ipi bağlayan, yana koşulmuş olan atı eliyle ve kamçının sapıyla iterek koşum kayışlarını aynı hizaya getiren Filipp'in kalın, esmer parmaklarının hareketlerini soluğum kesilerek, yüreğim durmak üzere, umutsuz bir şekilde izliyorum.

Fırtınanın şiddetlenmesiyle içimdeki kaygı ve korkular artıyordu. Ancak fırtınanın patlamasından önceki o müthiş sessizlik anı geldiğinde bu kaygı ve korkular öyle bir noktaya varmıştı ki, bu durumun on beş dakika daha devam etmesi halinde kesinlikle heyecandan öleceğimi sanıyordum. Tam bu sırada köprünün altından delik deşik, kirli gömleğiyle insana benzer bir yaratık çıktı birden; adamın hiçbir anlam taşımayan yüzü şişmişti, tıraşlı başı açıktı ve sallanıyordu, bacakları cılız ve çarpıktı, doğruca arabanın içine uzattığı kolunun yerinde ise kırmızı derisi perdahlanmış gibi parlayan bir kol kalıntısı vardı.

— E-fen-dii-lerim! Tan-rı aş-kı-na sa-ka-ta bir sa-da-ka, –diyen hastalıklı bir ses duyuluyor ve dilenci her sözcükle birlikte haç çıkarıyor, yerlere kadar eğiliyordu.

O anda içimi kaplayan o buz gibi korkuyu ifade edemem. Tüylerim diken diken olmuş, gözlerim anlamsız bir korkuyla dilencinin üzerine dikilmişti...

Yolda gelirken sadaka vermiş olan Vasiliy, araba falakasının nasıl sağlamlaştırılacağı konusunda Filipp'e talimatlar veriyor ve artık her şey hazır olup da Filipp dizginleri toplayarak arabacı yerine tırmandığında Vasiliy yan cebinden bir

şey çıkarıyor. Ama biz hareket eder etmez gözleri kör eden bir şimşek tüm vadiyi bir anda ateş gibi bir ışıkla doldurarak atları durmaya mecbur ediyor ve şimşeğin hemen ardından kulakları sağır eden öyle bir gök gürültüsü kopuyor ki, sanki tüm gökkubbe üzerimize yıkılacak sanıyorum. Rüzgâr daha da artıyor: Atların yeleleri ve kuyrukları, Vasiliy'in paltosu, bacaklarımızı örten deri örtünün uçları aynı yöne dönüyor ve azgın rüzgârın şiddetiyle umutsuzca dalgalanıyor. Yaylının deri körüğünün üstüne iri bir yağmur damlası düşüyor... sonra ikincisi, üçüncüsü, dördüncüsü ve birden sanki tepemizde biri trampet çalmaya başlıyor, tüm çevre yağmurun tekdüze gürültüsüyle doluyor. Vasiliy'in dirseğinin hareketlerinden cüzdanını açtığını fark ediyorum; dilenci haç çıkarmaya ve eğilmeye devam ederek yanımızdan koşuyor, neredeyse tekerleklerin altında kalıp ezilecek. "Tanrı aşkına bir sa-da-ka." Sonunda yanımızdan bakır bir yarım kapiklik uçuyor ve zavallı yaratık cılız uzuvlarını örten sırılsıklam gömleğiyle rüzgârdan sallanarak yolun ortasında şaşkın şaşkın dikiliyor ve nihayet göz önünden kayboluyor.

Güçlü rüzgârın etkisiyle yandan vuran yağmur bardaktan boşanırcasına yağıyor; Vasiliy'in sırtından süzülen sular, bacaklarımızı örten deri örtünün üzerinde oluşan bulanık su birikintisine dökülüyor. Yolda önce yumrular halinde toplanan toz, tekerleklerin yoğurduğu cıvık bir çamur haline geliyor, sarsıntılar azalıyor ve tekerleklerin bıraktığı izlerde bulanık seller akmaya başlıyor. Şimşekler daha geniş, daha soluk çakıyor, yağmurun tekdüze sesi arasında gök gürültüleri artık o kadar korkutucu değil.

Nihayet yağmur hafifliyor; yağmur bulutu dalgalı küçük bulutlara ayrılmaya, güneşin olması gereken yer ise aydınlanmaya başlıyor ve yağmur bulutunun grimsi beyaz ucunun içinden açık mavi bir gökyüzü parçası belli belirsiz görünüyor. Bir dakika sonra ürkek güneş ışını yoldaki su birikintilerinde, elekten dökülür gibi dümdüz yağan hafif yağmurun

oluşturduğu ince çizgilerde ve yoldaki çimenlerin yıkanmış, pırıl pırıl yeşilinde parlıyor. Kara bulut ufkun karşı tarafını da tehdit edercesine kaplıyor, ama artık ondan korkmuyorum. İçimde hemen o ağır korkunun yerini alıveren, sözcüklerle ifade edilmez sevinçli bir yaşama umudu duyuyorum. Ruhum tıpkı tazelenen, neşelenen doğa gibi gülümsüyor. Vasiliy paltosunun yakasını indiriyor, kasketini çıkartıp silkeliyor; Volodya deri örtüyü üstümüzden atıyor; ben başını yaylıdan dışarı çıkarıyorum, mis gibi kokan taptaze havayı açgözlülükle içime çekiyorum. Kupa arabasının arkasındaki bavullarla birlikte yıkanmış parlayan kasası önümüzde sallanıyor, atların sırtları, paldımlar, dizginler, tekerleklerin çemberleri... hepsi ıslak ve cilalanmış gibi parlıyor güneşte. Yolun bir yanında güz ekini ekilmiş, yer yer derin hendeklerle yarılmış uçsuz bucaksız bir tarlanın ıslak toprağı ve üzerindeki yeşillikler parlıyor, ta ufuk çizgisine kadar gölgeli bir halı gibi uzanıyor; öbür yandaysa fındık ve kuşkirazı çalılarının arasından boy atmış bir kavak korusu büyük bir mutluluk içindeymiş gibi kımıldamadan duruyor ve yıkanmış dallarından yere, geçen yıldan kalan kuru yaprakların üzerine parlak yağmur damlaları döküyor usul usul. Her yandan neşeli bir şarkı tutturmuş tepeli çayırkuşları uçuyor, pikeler yapıyor; ıslak çalıların arasından küçük kuşların telaşlı hareketleri duyuluyor, korunun içinden guguk kuşunun sesi geliyor kulağımıza. İlkbahar fırtınasından sonra ormanın bu büyüleyici kokusu, akağaçların, menekşelerin, çürük yaprakların, kuzumantarlarının, kuşkirazlarının kokusu o kadar çekici ki, arabada oturamıyor, merdivenden atlayıp çalılara koşuyor ve üzerime dökülen yağmur damlalarına aldırış etmeksizin kuşkirazının yerlere eğilmiş ıslak dallarını koparıyorum, onlarla yüzüme vuruyorum, büyüleyici kokularını içime çekiyorum. Çizmelerime kocaman çamur topakları yapışmasına, çoraplarımın ıslanmasına aldırış etmeden çamurda şap şap sesler çıkartarak kupa arabasının penceresine koşuyorum.

— Lyuboçka! Katenka! –diye bağırıyorum, birkaç kuşkirazı dalını uzatarak,– bakın ne kadar güzel!

Kızlar çığlık atıyorlar; Mimi bağırarak gitmemi, yoksa ezileceğimi söylüyor.

— Kokla bak, ne güzel kokuyor! –diye bağırıyorum.

III. Bölüm
Yeni Bir Bakış

Katenka yaylıda yanımda oturuyor, güzel başını eğmiş tekerleklerin altından koşup giden tozlu yolu izliyordu. Ben hiçbir şey söylemeden ona bakıyor, küçük pembe yüzünde ilk kez gördüğüm hiç de çocukça olmayan o hüzün ifadesine şaşıyordum.

— Yakında Moskova'ya varacağız, –dedim,– ne dersin, nasıldır Moskova?

— Bilmiyorum, –diye yanıtladı isteksiz isteksiz.

— Olsun yine de söyle, Serpuhova'dan büyük müdür?

— Ne?

— Yok bir şey.

Ama Katenka bir insanın karşısındaki başka bir insanın düşüncelerini tahmin etmesini sağlayan ve konuşmanın ilerleyeceği yolu gösteren içgüdüsel bir duyguyla bu umursamazlığının beni üzdüğünü anlamıştı; başını kaldırıp bana döndü:

— Baban bizim de büyükannenin evinde yaşayacağımızdan bahsetti mi size? –dedi.

— Bahsetti; büyükannem bizimle birlikte yaşamayı çok istiyor.

— Hepimiz birlikte mi yaşayacağız?

— Elbette; biz üst katta evin bir yarısında yaşayacağız; siz öbür yarısında, babam da küçük binada; yemekleri ise hep birlikte alt katta, büyükannemde yiyeceğiz.

— Maman diyor ki, büyükannen çok ciddi, sinirli biriymiş, öyle mi?

— Ha-yır! İlk bakışta öyle görünür sadece. Ciddi, ama hiç sinirli değil; tam tersine çok iyi yürekli, neşelidir. İsim gününde verdiği balo nasıldı bir görseydin!

— Yine de ondan korkuyorum; hem zaten Tanrı bilir biz...

Katenka birden sustu ve tekrar düşünceye daldı.

— Neyin var? –diye sordum kaygıyla.

— Bir şey yok, öylesine.

— Hayır, "Tanrı bilir..." diye bir şeyler söylüyordun.

— Büyükannenin evindeki baloyu anlatıyordun.

— Evet, yazık siz yoktunuz; bir sürü konuk, neredeyse bin kişi, müzik, generaller, ben de dans ettim... Katenka! –dedim birden konuşmamın ortasında durarak,– dinlemiyor musun?

— Yo, dinliyorum; dans ettiğini söylüyordun.

— Neden bu kadar canın sıkkın?

— Her zaman neşeli olamazsın ki.

Kararlı bir ifadeyle ve başımı ona doğru çevirerek:

— Yo, biz Moskova'dan döndüğümüzden beri çok değiştin, –diye ekledim,– neden böyle tuhaflaştın?

Katenka bu düşüncemin kendisini ilgilendirdiğini kanıtlayan bir canlılıkla:

— Ne yani ben tuhaf mıyım? –diye karşılık verdi.– Hiç de tuhaf değilim.

— Hayır, eskisi gibi değilsin artık, –diye devam ettim,– eskiden her konuda bizimle birlikte olduğunu, bizi akraba saydığını ve bizim seni sevdiğimiz gibi bizleri sevdiğini görüyorduk, şimdi ise çok ciddisin, bizden uzaklaşıyorsun...

— Hiç de değil...

Uzun süredir bastırdığım samimi bir düşünceyi her dile getirişimde gözyaşlarımın habercisi olan burnumdaki gıdıklanmayı hissettiğimde:

— Hayır, konuşmamı bitirmeme izin ver, –diye sözünü kestim Katenka'nın,– bizden uzaklaşıyorsun, yalnızca Mimi'yle konuşuyorsun, sanki bizi tanımıyorsun.

Ne diyeceğini bilemediği zamanlar her şeyi kader böyle gerektiriyor diye açıklama alışkanlığında olan Katenka:

— Evet ama insan hep aynı kalamaz ki; bir gün gelir değişmek gerekir, –diye karşılık verdi.

Ona *aptal bir kız* olduğunu söyleyen Lyuboçka'yla kavga ettiği bir gün, herkes akıllı olacak değil ya, aptal olmak da gerekir, diye karşılık verdiğini de anımsıyorum; ama bir gün gelir değişmek gerekir yanıtı beni tatmin etmemişti, sormaya devam ettim:

— Neden gerekli olsun?

Hafifçe kızaran ve gözlerini Filipp'in sırtına diken Katenka:

— Her zaman birlikte yaşayacak değiliz, –dedi.– Anneciğim rahmetli annenizin yanında kalabiliyordu, onun dostuydu; ama bu kadar sinirli olduğu söylenen kontesle bir arada olabilirler mi? Ayrıca bir gün gelecek önünde sonunda ayrılacağız, siz zenginsiniz, Petrovskoye'niz var, biz ise yoksuluz, anneciğimin hiçbir şeyi yok.

Siz zenginsiniz, biz yoksuluz; onlarla ilgili bu sözler ve kavramlar bana son derece garip geldi. O zamanki anlayışıma göre yalnızca dilenciler ve köylüler yoksul olabilirdi, bu yoksulluk kavramını hayalimde zarif, güzel Katya'yla hiçbir şekilde bağdaştıramıyordum. Mimi ve Katenka her zaman bizimle birlikte yaşadıklarına göre bundan sonra da hep bizimle yaşayacaklar ve her şeyi eşit paylaşacakmışız gibi geliyordu bana. Başka türlü olamazdı. Şimdi ise onların kimsesiz olduklarına ilişkin binlerce yeni, belirsiz düşünce kafamı kurcalıyordu ve bizim zengin, onlarınsa yoksul ol-

ması beni o kadar utandırıyordu ki, kıpkırmızı olmuştum, Katenka'nın yüzüne bakmaya cesaret edemiyordum.

"Biz zengin, onlar yoksulsa ne olmuş yani?" diye düşünüyordum, "Bundan ayrılmak gerektiği sonucu nasıl çıkar ki? Sahip olduğumuz şeyleri neden eşit olarak paylaşmayalım?" Fakat bunu Katenka'ya söylemenin yararı olmayacağını anlıyordum ve içimden bir ses bana bu mantıklı düşüncelerimin aksine Katenka'nın haklı olduğunu, bu düşüncemi ona anlatmanın yersiz kaçacağını söylüyordu.

— Sahiden gidecek misin yanımızdan? –dedim.– Nasıl ayrı kalacağız?

— Elden ne gelir, benim için de üzücü; yalnız böyle bir şey olursa ben ne yapacağımı biliyorum...

— Aktris olacaksın tabii... ne saçma! –diye atıldım her zaman aktris olma hayali kurduğunu bildiğim için.

— Hayır, küçükken öyle derdim...

— Ne yapacaksın peki?

— Bir manastıra girip orada yaşayacağım, kapkara bir elbise giyeceğim, başıma kadife şapka takacağım.

Katenka ağlamaya başlamıştı.

Yaşamınızın belli bir döneminde olaylarla ilgili bakış açınızın tümden değiştiği, o ana dek gördüğünüz her şeyin henüz bilmediğiniz öbür yüzünü size döndürdüğünü ansızın fark ettiğiniz oldu mu hiç sevgili okurum? Benim ilkgençliğimin başlangıcı saydığım böyle bir manevi değişiklik ilk kez bu yolculuğumuz esnasında başıma geldi işte.

Yalnız olmadığımızı, yani ailemizin bir toplum içinde yaşadığını, bütün olayların yalnızca bizim çevremizde dönüp durmadığını, bizimle hiçbir ortak yönleri olmayan, bizim için kaygı duymayan ve hatta bizim varlığımızdan haberleri bile olmayan insanların da başka bir yaşamı olduğunu ilk kez açıkça düşünüyordum. Kuşkusuz bunların hepsini eskiden de biliyordum; ama şimdiki kadar bilmiyor, bilincine varmıyor, hissetmiyordum.

Düşünce inanç haline ancak bilinen tek yolla, genellikle diğer akılların aynı inanca varmak için geçtikleri yollardan çok farklı, hiç beklenmedik bir yolla geçer. Benim için bu yol, Katenka'yla aramızda geçen, bana çok dokunan ve onun gelecekteki durumu üzerine düşünmek zorunda bırakan konuşmaydı. İçinden geçtiğimiz, her bir evinde en azından bizim gibi bir ailenin yaşadığı köy ve kentlere, bir anlık merakla arabaya bakan ve sonsuza dek gözden kaybolan kadınlara, çocuklara, Petrovskoye'de görmeye alışkın olduğumuz şekilde önümüzde eğilmek şöyle dursun, bir bakışla olsun bizleri onurlandırmayan dükkâncılara ve köylülere baktığımda, bizi zerre kadar umursamadıklarına göre bu insanları ilgilendiren nedir sorusu ilk kez aklıma gelmişti. Bu sorudan da nasıl yaşarlar, neyle geçinirler, çocuklarını nasıl yetiştirirler, onları okuturlar mı, oyun oynamalarına izin verirler mi, nasıl cezalandırırlar türünden başka sorular doğmuştu.

IV. Bölüm
Moskova'da

Moskova'ya gelişimizle birlikte benim olaylara, insanlara bakışım değişmiş, daha elle tutulur hale gelmişti.

Büyükannemle ilk karşılaşmamızda onun zayıf, kırışık yüzünü, ışığı kaybolmuş gözlerini gördüğümde ona karşı daha önce hissettiğim dalkavukça saygı ve korkunun yerini acıma duygusu almıştı; yüzünü Lyuboçka'nın başına dayayıp sevgili kızının cenazesi gözlerinin önündeymiş gibi hüngür hüngür ağlamaya başladığında ise içimdeki acıma duygusu yerini sevgiye bırakmıştı. Bizimle karşılaştığında hissettiği kederi görmek beni rahatsız ediyordu; onun gözünde bir hiç olduğumuzu, onun için sadece bir anı olarak değer taşıdığımızı anlıyor, yanaklarıma kondurduğu her öpücükte tek bir düşüncenin, o yok, o öldü, onu bir daha göremeyeceğim düşüncesinin ifade edildiğini hissediyordum.

Moskova'da bizimle hemen hemen hiç ilgilenmeyen, sadece her zaman kaygılı bir yüzle, sırtında siyah bir redingot ya da frakla yemek için yanımıza gelen babam, ceketinden dışarı taşacak kadar büyük yakalı gömlekleri, sabahlığı, muhtarları, kâhyaları, harman yeri gezileri ve avlarıyla birlikte gözümde pek çok şey yitirmişti. Büyükannemin *lala* dediği ve gayet iyi bildiğim saygıdeğer kelinin üstüne, nereden aklına estiyse, kafasının hemen hemen ortasında ayırma ipi

görünen, sarı bir peruk oturtmuş olan Karl İvanoviç gözüme öyle garip, öyle gülünç görünüyordu ki, bunu daha önce fark etmediğime şaşıyordum.

Kızlarla aramızda da görünmez bir set ortaya çıkmıştı; onların da bizim de artık kendi sırlarımız vardı; kızlar boyları uzamış etekleriyle, bizlerse subyeli pantolonlarımızla övünüyorduk. Mimi de ilk pazar günü öğle yemeğine öyle şatafatlı bir elbiseyle ve kafasında öyle kurdelelerle gelmişti ki, artık köyde olmadığımız, her şeyin başka olacağı anlaşılıyordu.

V. Bölüm
Ağabeyim

Volodya'dan topu topu bir yaş birkaç ay daha küçüktüm; birlikte büyüdük, her zaman birlikte ders çalıştık, birlikte oyun oynadık. Aramızda büyük küçük ayrımı yapmazdık; fakat tam bu anlattığım dönemlerde Volodya'nın yaş, eğilim ve yetenek açısından benim yoldaşım olmadığını anlamaya başlamıştım. Hatta bana Volodya da bu üstünlüğünü biliyor ve bununla gurur duyuyor gibi gelirdi. Belki de yanlış olan bu düşünce onunla her karşılaşmamızda benim için üzücü bir onur meselesi oluyordu. Her bakımdan, oynadığımız oyunlarda, derslerde, tartışmalarda, davranışlarında benden üstündü ve bütün bunlar beni ondan uzaklaştırıyor, anlayamadığım manevi acılar çektiriyordu. Volodya'ya ilk kez kırmalı gömlekler dikildiğinde böyle bir gömleğim olmadığı için üzüldüğümü açıkça söylemiş olsaydım, eminim benim için daha kolay olur, onun yakasını her düzeltişinde bunu sırf benim kalbimi kırmak için yaptığını düşünmezdim.

Beni en çok üzen şey, öyle sanıyorum ki, Volodya'nın düşüncemi anlaması, ama bunu benden gizlemeye çalışmasıydı.

İki kardeş, iki arkadaş, karı koca, efendi ile uşak gibi sürekli bir arada yaşayan insanlar arasında belli belirsiz bir gülümseme, bir hareket ya da bir bakışta ortaya çıkan sözsüz, gizli ilişkileri kim fark etmezdi ki, özellikle de bu insan-

lar birbirlerine karşı her konuda içten davranmadıklarında? Gözlerinizin ürkek ve kararsız bir şekilde karşılaştığı rastlantısal bir bakışta ne kadar çok söylenmemiş istek, düşünce ve bunların anlaşılması korkusu ifade edilir!

Ama aşırı duygusallığım ve tahlil merakım bu konuda belki de beni aldatıyordu; belki de Volodya benim hissettiklerimi hiç hissetmiyordu. O coşkulu, içten ve heveslerinde kararsız biriydi. Farklı işlerle uğraşırken bunlara bütün ruhuyla kendini kaptırırdı.

Bazen durup dururken resme heves ederdi: Resim yapmaya başlar, bütün parasını bu işe harcar, resim öğretmeninden, babamdan, büyükannemden dilenircesine para isterdi; bazen evin her yanından toplayarak masasını süslediği eşyalara, bazen de gizlice bulduğu, günlerce gecelerce okuduğu romanlara merak sarardı... Volodya'nın heves ettiği şeylerle elimde olmadan ben de ilgilenirdim; ancak onun izinden gitmeyecek kadar gururlu, yeni bir yol seçemeyecek kadar da genç ve kişiliksizdim. Fakat hiçbir şeyi Volodya'nın aramızdaki tartışmalarda çok keskin çizgilerle ortaya çıkan mutlu, mert ve içten karakteri kadar kıskanmazdım. Volodya'nın davranışının güzel olduğunu hisseder, ama onun gibi davranamazdım bir türlü.

Onun eşya tutkusunun çok ateşli olduğu sıralarda bir gün masasına gitmiş, rengârenk boş bir şişeyi kazara kırıvermiştim.

Volodya içeri girince masasında duran eşyaların simetrisinde benim yarattığım düzensizliği fark edip:

— Eşyalarıma dokunma iznini kim verdi sana? –dedi.– Şişe nerede? Sen kırmışsındır mutlaka...

— Kazara düşürdüm, kırıldı, ne olmuş yani?

Kırık şişe parçalarını bir araya toplayıp onlara üzüntüyle bakarak:

— Lütfen bir daha benim eşyalarıma el sürmeye *kalkışma*, –dedi.

— Sen de *emir verme* lütfen, –diye karşılık verdim.– Kırdıysam kırdım, ne var bunda laf edecek!

Hiç gülümsemek istemediğim halde gülümsemiştim.

Volodya, babamdan miras bir jestle omuz silkerek:

— Sana göre hava hoş tabii, ama bana göre değil, –diye devam etti,– kırdın, bir de gülüyorsun, ne yılışık çocuksun!

— Ben çocuğum, oysa sen büyüksün, hem de salaksın.

— Seninle kavga etmeye niyetim yok, –dedi Volodya beni hafifçe iterek,– çekil!

— İtme!

— Çekil!

— İtme diyorum!

Volodya kolumdan tutup çekerek masadan uzaklaştırmak istedi, ama ben artık öyle sinirlenmiştim ki, masanın ayağını tuttuğum gibi devirdim. "Al bakalım öyleyse!" Porselen ve kristal eşyaların hepsi şangır şungur yere uçtu.

Volodya düşen eşyaları tutmaya çalışırken:

— Pis çocuk!.. –diye bağırıyordu.

"Aramızdaki her şey bitti," diye düşünüyordum odadan çıkarken, "bir daha hiç konuşmayız artık."

Akşama kadar konuşmadık birbirimizle; kendimi suçlu hissediyor, yüzüne bakmaya korkuyordum, gün boyu derslerle de hiç ilgilenemedim; Volodya tam tersine derslerde gayet iyiydi, öğle yemeğinden sonra da her zamanki gibi kızlarla sohbet edip şakalaştı.

Öğretmen dersi bitirir bitirmez odadan çıktım; kardeşimle baş başa kalmaktan korkuyor, utanıyordum. Akşamki tarih dersinden sonra defterlerimi alıp kapıya yöneldim. Gidip barışmayı o kadar istediğim halde Volodya'nın yanından geçerken suratımı astım, öfkeli bir yüz ifadesi takınmaya çalıştım. Volodya tam bu sırada başını kaldırdı, belli belirsiz, alaycı bir gülümsemeyle hiç duraksamadan yüzüme baktı. Göz göze geldik ve beni anladığını fark ettim, elbette beni

anladığını fark ettiğimi de anlamıştı; fakat önüne geçemediğim bir duygu başımı öbür tarafa çevirmeye zorladı beni.

— Nikolenka! –dedi gayet sıradan, hiç de heyecanlı olmayan bir sesle.– Yeter kızdığın. Seni üzdüysem bağışla beni.

Ve bana elini uzattı.

Birden göğsümde bir şey gitgide yükselerek boğazımda düğümlenmeye, soluğumu kesmeye başladı sanki; ancak bu yalnızca bir saniye sürdü, gözlerimde yaşlar belirdi ve rahatladım.

— Bağışla... be...ni, Vol...odya! –dedim elini sıkarak.

Ama Volodya gözlerimin neden yaşlarla dolduğunu hiç anlamamış gibi yüzüme bakıyordu...

VI. Bölüm
Maşa

Olaylara bakışımdaki değişikliklerden bir teki bile hizmetçi kızlardan birini dişi cinsten bir hizmetkâr olarak görmekten vazgeçip, huzurumun ve mutluluğumun bir ölçüde bağlı olduğu bir *kadın* olarak görmeye başlamama yol açan değişiklik kadar şaşırtıcı olmamıştır benim için.

Maşa kendimi bildim bileli bizim evdeydi. Onunla ilgili düşüncemi değiştiren, şimdi anlatacağım olaydan önce hiç dikkat etmemiştim Maşa'ya. Ben on dördümdeyken Maşa yirmi beş yaşlarındaydı; çok güzeldi ama onu anlatmaktan korkuyorum, daha doğrusu hayalgücümün o tutkulu dönemimde yarattığı büyüleyici, aldatıcı görüntüyü bana tekrar sunmamasından korkuyorum. Bir yanılgıya yol açmamak için sadece Maşa'nın olağanüstü beyaz tenli, tam olarak gelişmiş, yani tam bir kadın olduğunu söyleyeceğim; bense on dört yaşımdaydım.

Elimde bir kitap, yalnızca döşeme tahtalarının aralarındaki yarıklara basmaya çalışarak odada dolaştığım, saçma sapan bir şarkı tutturduğum, masanın kenarına mürekkep sürdüğüm ya da bir özdeyişi bilinçsizce yinelemekle meşgul olduğum, kısacası beynimin çalışmayı reddettiği, hayalgücümün üstünlüğü ele geçirip yeni izlenimler peşinde koştuğu anlardan birinde sınıftan çıkmış, amaçsızca sahanlığa inmiştim.

Ayağında potin olan biri merdivenin öbür tarafından yukarı çıkıyordu. Elbette kim olduğunu öğrenmek istedim, ancak ayak sesleri bir anda kesildi ve Maşa'nın sesini duydum: "Durun, ne yapıyorsunuz, ya Marya İvanovna gelirse?"

"Gelmez," dedi Volodya'nın sesi fısıltıyla ve bunun ardından sanki Volodya Maşa'yı zorla alıkoymak istiyormuş gibi bir hışırtı oldu.

"Elinizi nereye sokuyorsunuz öyle? Utanmaz!" Ve Maşa, altından beyaz, dolgun boynunun göründüğü başörtüsü yana kaymış bir halde koşarak yanımdan geçti.

Bu keşfin beni ne derece şaşırttığını anlatamam, ancak şaşkınlık kısa sürede yerini Volodya'nın hareketini takdir etmeye bıraktı: Artık onun bu hareketine değil, bunun hoşa gidecek bir şey olduğunu nasıl anladığına şaşıyordum. Ve elimde olmadan onu taklit etmek istiyordum.

Bazen kafamda hiçbir düşünce olmaksızın üst kattaki en ufak kıpırtıya büyük bir dikkatle kulak kabartarak sahanlıkta saatler geçirirdim; ama dünyada en çok istediğim şey olduğu halde Volodya'yı taklit edecek gücü kendimde asla bulamazdım. Bazen kapının arkasına saklanıp büyük bir imrenme ve kıskançlıkla hizmetçi odasındaki sesleri dinler, tıpkı Volodya gibi üst kata çıkıp Maşa'yı öpmek istesem ne olacağını düşünürdüm. Maşa bana ne istediğimi sorduğunda, yayvan burnum ve havaya dikilmiş saçlarımla ne cevap verirdim? Bazen Maşa'nın Volodya'ya "Baş belası! Amma da yapıştınız ha, gidin buradan, haylazın birisiniz siz... Nikolay Petroviç niye hiç buraya gelmiyor, niye hiç yaramazlık yapmıyor..." dediğini duyardım. Nikolay Petroviç'in o anda merdivenin altında oturduğunu ve haylaz Volodya'nın yerinde olmak için her şeyini vermeye hazır olduğunu bilmiyordu elbette.

Doğuştan utangaçtım ve çirkin olduğuma inandığım için utangaçlığım daha da artardı. Bir insanın yönünü çizmesinde hiçbir şeyin dış görünüş kadar dramatik bir etkisi

olmadığına inanıyorum, aslında dış görünüşünün çekici olup olmadığına duyduğu inanç, dış görünüşten çok daha etkilidir.

Durumuma alışamayacak kadar onurluydum, üzümün henüz koruk olduğuna kendisini inandıran tilki misali kendimi avuturdum; yani benim gözümde Volodya'nın yararlandığı, benimse için için kıskandığım hoş bir dış görünüşün sağladığı tüm zevkleri küçümsemeye çalışır, gururlu bir yalnızlıktan haz almak için aklımın ve hayalimin bütün gücünü zorlardım.

VII. Bölüm
Saçma

— Aman Tanrım, barut! –diye haykırdı Mimi, heyecandan tıkanan bir sesle.– Ne yapıyorsunuz siz? Evi yakmak, hepimizi öldürmek mi istiyorsunuz...

Daha sonra Mimi sözle anlatılamayacak bir kararlılıkla hepimize kenara çekilmemizi buyurdu, yere dökülmüş saçmalara geniş, kararlı adımlarla yaklaştı ve ani bir patlama tehlikesine aldırmayarak saçmaları ayaklarıyla ezmeye başladı. Tehlikenin geçtiğine kendince ikna olduğundaysa Mihey'i çağırdı, ona barutu uzak bir yere ya da daha iyisi suya atmasını söyledi ve başını gururla sallayarak konuk odasına yöneldi. "Pek güzel ilgileniyorlarmış onlarla, diyecek bir şey yok doğrusu," diye mırıldandı.

Babam küçük binadan gelip de hep birlikte büyükannemin yanına gittiğimizde Mimi büyükannemin odasında pencerenin yanında oturmuş, yüzünde gizemli ve resmî bir ifadeyle tehdit edercesine kapıya bakıyordu. Elinde kâğıda sarılmış bir şey vardı. Bunun saçma olduğunu ve büyükannemin her şeyi bildiğini anlamıştım.

Büyükannemin odasında Mimi'den başka kıpkırmızı kesilmiş yüzünden çok sinirlendiği anlaşılan oda hizmetçisi Gaşa'yla gözleri ve başıyla barıştırıcı gizemli işaretler yaparak boş yere Gaşa'yı sakinleştirmeye çalışan çiçek bozuğu suratlı, ufak tefek Doktor Blumental bulunuyordu.

Büyükannem hafifçe yan oturmuş iskambil falı açıyordu: *Gezgin* falı, onun tatsız bir ruh hali içinde olduğu anlamına gelirdi her zaman.

— Bugün kendinizi nasıl hissediyorsunuz maman? İyi uyudunuz mu? –dedi babam büyükannemin elini saygıyla öperek.

Büyükannem sanki babamın sorusu son derece yersiz ve onur kırıcı bir soruymuş gibi bir ses tonuyla:

— Çok iyiyim canım; her zaman son derece sağlıklı olduğumu biliyorsunuz sanırım, –diye yanıtladı.– E hadi, temiz bir mendil verecek misiniz bana? –diye devam etti Gaşa'ya dönerek.

Gaşa, koltuğun kolunda duran kar gibi beyaz patiska mendili göstererek:

— Vermiştim, –diye yanıtladı.

— Bu kirli paçavrayı alın ve bana temizini verin canım.

Gaşa şifonyere gitti, çekmeceyi açtı ve öyle sert kapattı ki odanın camları titredi.

Büyükannem hepimize sert sert baktı ve hizmetçi kızın bütün hareketlerini dikkatle izlemeye devam etti. Hizmetçi galiba yine aynı mendili verdiğinde büyükannem:

— Bana ne zaman tütün ufalayacaksın canım? –dedi.

— Zamanım olunca ufalarım.

— Ne dediniz?

— Şimdi ufalarım.

— Bana hizmet etmek istemiyorsanız söyleyebilirdiniz canım, ben de sizi çoktan bırakırdım.

— Bırakırsanız bırakın, ağlayacak değilim, –diye mırıldandı hizmetçi alçak sesle.

Bu sırada doktor hizmetçi kıza kaş göz işareti yapmaya başlamıştı; ama kız ona öyle öfkeli, öyle kararlı baktı ki, doktor hemen gözlerini kaçırıp saatinin anahtarıyla oynamaya koyuldu.

Gaşa söylenmeye devam ederek odadan çıktığı sırada büyükannem babama dönerek:

— Görüyor musun canım, benim evimde benimle nasıl konuşuyorlar? –dedi.

Bu beklenmedik sözlerle zor duruma düştüğü anlaşılan babam:

— İzin verirseniz tütününüzü ben ufalayayım maman, –dedi.

— Hayır, teşekkür ederim, zaten bu yüzden böyle kabalık ediyor, ondan başka hiç kimsenin tütünü sevdiğim şekilde ufalayamayacağını biliyor. –dedi büyükannem ve bir anlık sessizlikten sonra devam etti:– Biliyor musunuz canım, bugün çocuklarınız neredeyse evi yakıyorlarmış.

Babam saygılı bir merakla büyükanneme bakıyordu.

— Evet, bak neyle oynuyorlarmış. Gösterin, –dedi büyükannem Mimi'ye dönerek.

Babam saçmaları eline aldı ve gülümsemesine engel olamadı.

— Fakat bunlar saçma maman, –dedi,– hiçbir tehlikesi yok.

— Verdiğiniz bilgi için size minnettarım canım, yalnız ben artık çok yaşlıyım...

— Sinirleri bozuk, sinirleri! –diye fısıldadı doktor.

Babam hemen bize dönüp:

— Bunları nereden aldınız? Böyle şeylerle oynayıp yaramazlık yapmaya nasıl cüret edersiniz? –dedi.

— Onlara değil, asıl onların *lalasına* neyle ilgilendiğini sormak gerek, –dedi büyükannem; "lala" sözcüğünü özellikle hakaret eder gibi söylemişti.

— Voldemar *barutu* ona Karl İvanoviç'in verdiğini söyledi, –diye lafa karıştı Mimi.

— Nasıl iyi bir adam olduğunu görüyorsunuz işte, –diye devam etti büyükannem,– hem nerede o, hani şu *lala*, neydi adı? Çağırın buraya.

— Misafirliğe gitmesine izin verdim, –dedi babam.

— Bu mazeret değil, her zaman burada olmak zorunda.

Çocuklar benim değil, sizin çocuklarınız ve ben size akıl verme hakkına sahip değilim, çünkü siz benden daha akıllısınız, –diye devam etti büyükannem,– ama galiba bu çocuklar için Alman köylüsü bir *lala* değil, bir eğitmen tutma zamanı geldi. Evet, onlara kötü davranışlarla Tirol şarkılarından başka bir şey öğretemeyecek aptal bir köylü. Çocukların Tirol şarkıları bilmeleri çok mu gereklidir, sorarım size. Bununla birlikte *şimdi* bunu düşünecek kimse kalmadı, istediğinizi yapabilirsiniz.

"Şimdi" sözcüğü annelerinin ölümünden sonra demekti ve büyükannemin yüreğinde üzücü anılar uyandırıyordu. Büyükannem bakışlarını üzerinde portre olan tütün tabakasına çevirip düşünceye daldı.

— Bunu ben de uzun zamandır düşünüyordum, –dedi babam hemen,– ve size danışmak istiyordum maman: Şu anda çocuklara ders veren St. Jérôme'u tutsak mı acaba?

— Çok iyi yaparsın canım, –dedi büyükannem; sesi artık önceki gibi hoşnutsuz değildi.– St. Jérôme, sadece çocukları gezdirmeye yarayan basit bir menin,[1] bir *lala* değil, en azından des enfants de bonne maison[2] konusunda nasıl davranacağını bilen bir gouverneur'dür.[3]

— Hemen yarın konuşacağım onunla, –dedi babam.

Gerçekten de bu konuşmadan iki gün sonra Karl İvanoviç yerini genç Fransız züppeye bıraktı.

1 İspanyol prenslerinin hizmetine verilen delikanlı veya genç kız. (ç.n.)
2 İyi aile çocukları. (Fr.)
3 Mürebbi. (Fr.)

VIII. Bölüm
Karl İvanoviç'in Hikâyesi

Karl İvanoviç, bizi sonsuza dek bırakıp gideceği günün arifesinde, akşam geç vakit sırtında pamuklu sabahlığı, başında kırmızı takkesiyle yatağının yanında dikiliyor, bavulunun üstüne eğilmiş özenle eşyalarını yerleştiriyordu.

Son zamanlarda Karl İvanoviç'in bize karşı tavrı nedense çok soğuktu; sanki bizimle her türlü temastan kaçıyordu. İşte şimdi de ben odaya girdiğimde kaşlarını çatarak yan yan bakmış ve tekrar işine koyulmuştu. Yatağına uzandım, ancak eskiden bunu yapmamı kesinlikle yasaklamış olan Karl İvanoviç hiçbir şey demedi. Onun artık bizi azarlamayacağı, engel olmayacağı, artık bizimle bir ilgisi kalmadığı düşüncesi bana önümüzdeki günlerde gerçekleşecek ayrılığı canlı bir şekilde anımsattı. Artık bizi sevmemesi beni üzüyordu ve bu duygumu ona ifade etmek istiyordum.

— İzin verin de size yardım edeyim Karl İvanoviç, –dedim yanına giderek.

Karl İvanoviç yüzüme baktı ve tekrar arkasını döndü, ama ben bu kaçamak bakışta takındığı o soğuk tavrı açıklayan kayıtsızlığı değil, içten, derin bir keder gördüm.

Dimdik doğrulup derin derin iç çekerek:

— Tanrı her şeyi görür, her şeyi bilir ve her şey onun yüce iradesine bağlıdır, –dedi; ona bakarken yüzümde beliren içten ilgi ifadesini fark edince,– Evet Nikolenka, –diye

devam etti,– benim alınyazım beşikten mezara dek mutsuz olmakmış. İnsanlar yaptığım iyiliğin karşılığını bana hep kötülükle ödediler, benim ödülüm burada değil, orada, –dedi gökyüzünü işaret ederek.– Benim hikâyemi, bu yaşamda başıma gelenleri bir bilseydiniz!.. Ayakkabıcı oldum, asker oldum, *asker kaçağı* oldum, fabrikatör oldum, öğretmen oldum, şimdi ise bir hiçim! Tanrı'nın oğlu gibi başımı sokacak bir yerim yok, –dedi ve gözlerini kapatıp kendini koltuğuna bıraktı.

Karl İvanoviç'in yanında dinleyen birilerinin olduğuna aldırış etmeksizin içinden gelen düşünceleri sırf kendisi için dile getirdiği duygusal bir anda bulunduğunu fark etmiş, hiçbir şey söylemeden, gözlerimi onun iyilik dolu yüzünden ayırmaksızın yatağın üstünde oturuyordum.

— Çocuk değilsiniz, anlayabilirsiniz. Size hikâyemi ve bu dünyada başıma gelen her şeyi anlatacağım. Bir gün gelir, sizi çok seven yaşlı bir dostunuz olduğunu anımsarsınız çocuklar!..

Karl İvanoviç, yanındaki sehpaya dirseğini dayadı, enfiyesini çekti ve gözlerini göğe doğru kaldırıp, bize dikte ettirirken kullandığı gırtlaktan gelen düzgün sesiyle hikâyesini anlatmaya başladı:

— *Ben şanssızdım daha annemin karnındayken.* Das Unglück verfolgte mich schon im Schosse meiner Mutter![1] –diye bir kez daha çok duygulu bir şekilde yineledi.

Karl İvanoviç, hikâyesini bana daha sonra birkaç kez aynı sırayla, aynı ifadelerle ve değişmeyen vurgularla anlattığı için bu hikâyeyi size neredeyse sözcüğü sözcüğüne aktaracağımı umuyorum; elbette okurun ilk cümleden fark ettiği dil yanlışları hariç. Bu gerçekten onun hikâyesi miydi, yoksa evimizdeki yalnız yaşamı sırasında doğmuş, kendisinin de sık sık yineleye yineleye inanmaya başladığı ya da yaşamındaki gerçek olayları sadece hayalî olgularla

1 Şanssızlık daha annemin karnındayken peşime düşmüştü. (Alm.)

bezediği bir hayal ürünü müydü, hâlâ karar vermiş değilim. Bir yandan hikâyesini gerçek olduğunu kanıtlayacak öyle büyük bir canlılıkla ve bir mantık silsilesi içinde anlatıyordu ki, inanmamak elde değildi; öte yandan bu hikâyede çok fazla şiirsel güzellik vardı ve bu güzellikler insanda kuşku uyandırıyordu.

— Benim damarlarımda Kont von Sommerblattların soylu kanı dolaşıyor! In meinen Adern fliesst das edle Blut de Grafen von Sommerblatt! Ben düğünden altı hafta sonra doğmuşum. Annemin kocası (ben ona baba diyordum) Kont Sommerblatt'ın yanında kiracıydı. Annemin ayıbını aklından çıkaramaz, beni de hiç sevmezdi. Johann adında küçük bir erkek kardeşim ve iki kız kardeşim vardı; ama ben öz ailemin içinde bir yabancıydım! Ich war ein Fremder in meiner eigenen Familie! Johann bir yaramazlık yaptığında babam, "Şu Karl'dan bir dakika rahat yok bana!" der, beni azarlayıp cezalandırırlardı. Kız kardeşlerim birbirlerine kızdıklarında babam, "Karl hiçbir zaman uslu bir çocuk olmayacak!" derdi, yine beni azarlayıp cezalandırırlardı. Bir tek iyi yürekli annem sever okşardı beni. Annem bana sık sık "Karl buraya, benim odama gel," der ve gizlice beni öperdi. "Zavallı, zavallı Karl! Kimse seni sevmiyor, ama ben seni hiç kimseye değişmem. Anneciğinin senden bir tek isteği var," derdi bana, "iyi oku ve her zaman dürüst bir insan ol, Tanrı seni bırakmaz! Trachte nur ein ehrlicher Deutscher zu werden, –sagte sie,– und der liebe Gott wird dich nicht verlassen!"[2] Ben de gayret ederdim. On dört yaşımı doldurup ekmek-şarap ayinine gidebilecek yaşa geldiğimde annem babama "Karl koskoca çocuk oldu Gustav; onu ne yapacağız?" dedi. Babam da "Bilmiyorum," dedi. O zaman annem, "Onu kente gönderelim, Bay Schultz'un yanına verelim, ayakkabıcı olsun!" dedi, babam da şöyle cevap ver-

2 Sadece iyi bir Alman olmaya çalış, –diyordu,– merhametli Tanrı seni bırakmaz. (Alm.)

di: "İyi", und mein Vater sagte gut."[3] Altı yıl yedi ay kentte ayakkabı ustasının yanında yaşadım, patronum beni seviyordu. "Karl iyi bir işçi, yakında bana Geselle[4] olacak," diyordu, ancak... insan niyet eder, ama hüküm Tanrı'nındır... Bin yedi yüz doksan altı yılında Konskription[5] oldu ve on sekizinden yirmi birine kadar askerlik yapabilecek herkes kentte toplanmak zorunda kaldı.

Babam ve Johann kente geldiler, birlikte kim Soldat[6] olacak, kim Soldat olmayacak diye Loos[7] çekmeye gittik. Johann kötü bir numara çekti, Soldat olmak zorundaydı, ben iyi bir numara çekmiştim, Soldat olmak zorunda değildim. Babam, "Benim bir oğlum var ve ondan ayrılmak zorundayım! Ich hatte einen einzigen Sohn und von diesem muss ich mich trennen!" –dedi.

Onun elini tuttum ve şöyle dedim: "Niçin öyle dediniz babacığım? Benimle gelin, size bir şey söyleyeceğim." Babam geldi. Babam geldi ve biz bir lokantada küçük bir masanın başına oturduk. "Bize birer Bierkrug[8] getirin," dedim, getirdiler. Birer bardak içtik, kardeşim Johann da içti.

"Babacığım," dedim, "öyle 'Benim bir oğlum var ve ondan ayrılmak zorundayım,' demeyin, *bunu* duyduğum zaman yüreğim *hop ediyor*. Kardeşim Johann askere gitmeyecek, ben Soldat olacağım!.. Karl burada hiç kimseye gerekli değil, Karl Soldat olacak."

"Siz onurlu bir insansınız Karl İvanoviç!" dedi babam ve beni öptü. "Du bist ein braver Bursche! –sagte mein Vater und küsste mich."[9]

Ve ben Soldat oldum!

---

3 Babam da iyi dedi. (Alm.)
4 Kalfa. (Alm.)
5 Kurayla askere alma. (Alm.)
6 Asker. (Alm.)
7 Kura. (Alm.)
8 Büyük kadeh bira. (Alm.)
9 "Siz dürüst bir gençsiniz!" –dedi babam ve beni öptü. (Alm.)

IX. Bölüm
Hikâyenin Devamı

"Korkunç bir zamandı Nikolenka," diye devam ediyordu Karl İvanoviç, "o zaman Napolyon vardı. O Almanya'yı ele geçirmek istiyor, biz de yurdumuzu kanımızın son damlasına kadar koruyorduk! Und wir verteidigten unser Vaterland bis auf den letzten Tropfen Blut!

Ulm'de, Austerlitz'de, Wagram'da bulundum! Ich war bei Wagram!"

— Siz de savaştınız mı yoksa? –diye sordum hayretle ona bakarak.– Siz de adam öldürdünüz mü?

Karl İvanoviç bu konuda hemen içimi rahatlattı.

"Bir keresinde bir Fransız Grenadier,[1] arkadaşlarından geri kalmış, yolda yere düşmüştü. Elimde tüfeğimle yanına koşup onu süngülemek istedim, aber der Franzose warf sein Gewehr und rief pardon,[2] ben de onu bıraktım!

Wagram'da Napolyon bizi kovalaya kovalaya bir adada kıstırıp öyle bir kuşatmıştı ki, kaçıp kurtulacak yer yoktu. Üç gün üç gecedir erzaksız, dizimize kadar suyun içinde ayakta duruyorduk. Zalim Napolyon bizi ne yakalıyordu, ne bırakıyordu! Und der Bösewicht Napoleon wollte uns nicht gefangen nehmen und auch nicht freilassen!

---

1 Humbaracı. (Fr.)

2 Ama Fransız silahını attı ve af diledi. (Alm.)

Dördüncü gün Tanrı'ya şükür tutsak edip bir kaleye götürdüler. Üzerimde mavi bir pantolon, iyi çuhadan resmî bir ceket, on beş taler para ve babamın armağanı gümüş bir saat vardı. Fransız Soldat hepsini aldı elimden. Neyse ki, anacığımın kazağının içine diktiği üç tane altın vardı. Onları kimse bulamadı!

Kalede uzun süre kalmak istemiyordum, kaçmaya karar verdim. Bir keresinde büyük bir bayram günü bize bakan çavuşa 'Çavuş bey, bugün büyük bayram, bayramı kutlamak istiyorum. Lütfen iki şişecik Madeira şarabı getirin de hep birlikte içelim,' dedim. Çavuş, 'Tamam,' dedi. Çavuş şarabı getirdi, birer kadeh içtik, ben kolunu tutup, 'Çavuş bey, sizin babanız, anneniz var mı?' diye sordum. 'Var, Bay Mauer...' dedi. 'Benim babam ve annem,' dedim, 'sekiz yıldır beni görmüyorlar, sağ mıyım, kemiklerim nicedir nemli toprağın altında mı yatıyor bilmiyorlar. Ah çavuş bey! Kazağımın içine dikilmiş iki altınım var, onları alın ve beni serbest bırakın. Benim velinimetim olun, anacığım hayat boyu her şeye kadir Tanrı'ya sizin için dua etsin.'

Çavuş bir kadeh şarap daha içti ve şöyle dedi: 'Bay Mauer, sizi çok seviyor ve size acıyorum, ama siz tutsaksınız, bense bir Soldat!' Elini tuttum ve 'Çavuş bey!' dedim. 'Ich drückte ihm die Hand und sagte: 'Herr Sergeant!'

Çavuş şöyle dedi: 'Siz yoksul bir adamsınız, paranızı almayacağım, ama size yardım edeceğim. Ben yatmaya gittiğimde askerlere bir kova içki alın, içip sızacaklardır. Sizi görmeyeceğim.'

İyi bir adamdı. Bir kova içki aldım ve Soldat sarhoş olunca çizmelerimi, eski paltomu giydim, usulca kapıdan çıktım. Tabyaya geldim, atlamak istedim, ama orada su vardı, son giysimi de kirletmek istemiyordum, kapıya gittim.

Nöbetçi omzunda tüfeği auf und ab[3] dolaşıyor ve bana bakıyordu. 'Qui vive?' sagte er auf einmal,[4] sesimi çıkar-

3 Bir aşağı, bir yukarı. (Alm.)

4 'Kim var orada?' (Fr.) dedi birinci kez. (Alm.)

madım. 'Qui vive?' sagte er zum zweiten Mal,[5] yine sesimi çıkarmadım, 'Qui vive?' sagte er zum dritten Mal[6] ve *koşmaya başladım. Suya atladım, öbür tarafa geçtim ve tabanları yağladım.* Ich sprang in's Wasser, kletterte auf die andere Seite und machte mich aus dem Staube.[7]

Bütün gece koştum yol boyunca, ama gün ağardığında beni tanımalarından korktum, yüksek çavdarların arasına saklandım, diz çöktüm, kollarımı kavuşturdum, beni kurtardığı için Tanrı'ya şükrettim ve rahat bir uykuya daldım. Ich dankte dem Allmächtigen Gott für Seine Barmherzigkeit und mit beruhigtem Gefühl schlief ich ein.[8]

Akşam uyandım ve yola devam ettim. Birden karayağız iki at koşulmuş büyük bir Alman yük arabası belirdi arkamda. Arabada iyi giyimli bir adam oturmuş pipo içiyor ve bana bakıyordu. Araba yanımdan geçip gitsin diye yavaş yürüdüm, yalnız ben yavaş yürüyordum, araba da yavaşlıyor ve adam da bana bakıyordu; ben biraz hızlanıyordum, araba da hızlanıyordu ve adam bana bakıyordu. Yere oturdum; adam da atlarını durdurdu ve bana baktı. 'Genç adam,' dedi, 'böyle geç vakitte nereye gidiyorsunuz?' 'Frankfurt'a gidiyorum,' dedim. 'Arabama binin, yer var, sizi götüreyim... Neden yanınızda hiçbir şey yok, sakalınız tıraş edilmemiş, giysileriniz de çamur içinde?' dedi yanına oturduğumda. 'Ben yoksul bir adamım,' dedim, 'bir yerde bir *fabrikaya* girmek istiyorum; giysilerim yolda düştüğüm için çamur oldu.' 'Doğru söylemiyorsunuz genç adam,' dedi, 'yol kupkuru.'

Sesimi çıkarmadım.

'Bana doğruyu söyleyin,' dedi iyi yürekli adam, 'kimsiniz ve nereden geliyorsunuz? Yüzünüz hoşuma gitti, eğer namuslu biriyseniz size yardım ederim.'

---

5 'Kim var orada?' (Fr.) dedi ikinci kez. (Alm.)

6 'Kim var orada?' (Fr.) dedi üçüncü kez. (Alm.)

7 Suya atladım, öbür tarafa geçtim ve çamurun içinden çıktım. (Alm.)

8 Her şeye kadir Tanrı'ya merhametinden dolayı şükrettim ve rahat bir uykuya daldım. (Alm.)

Ona her şeyi anlattım. 'Tamam genç adam, halat fabrikama gidelim. Size iş, elbise, para veririm, evimde kalırsınız,' dedi.

Ben de, 'Tamam,' dedim.

Halat fabrikasına gittik ve iyi yürekli adam karısına 'İşte vatanı için çarpışmış ve tutsaklıktan kaçmış genç bir adam; ne evi, ne elbisesi, ne de ekmeği var. Benim yanımda kalacak. Ona temiz çamaşır verin ve karnını doyurun,' dedi.

Bir buçuk yıl halat fabrikasında kaldım, patronum beni o kadar çok sevmişti ki, bırakmak istemiyordu. Benim de keyfim yerindeydi. O zamanlar yakışıklı bir adamdım, genç, boylu bosluydum, mavi gözlerim, Grek burnum vardı... ve patronumun karısı Madame L... (adını söyleyemem) genç, güzel bir kadındı. Ve bana âşık olmuştu.

Beni *gördüğünde* 'Bay Mauer, anneniz size nasıl seslenir?' dedi. Ben 'Karlchen,' dedim.

'Karlchen! Yanıma oturun,' dedi.

Yanına oturdum ve bana 'Karlchen! Beni öpün,' dedi.

Onu öptüm, 'Karlchen! Sizi o kadar çok seviyorum ki artık dayanamıyorum,' dedi ve bütün vücudu titremeye başladı."

Karl İvanoviç burada konuşmasına uzun bir ara verdi, iyilik dolu mavi gözlerini yukarı kaldırıp başını hafifçe sallayarak hoş anıların etkisi altındaki insanlar gibi gülümsemeye başladı.

Koltukta oturuşunu düzeltip sabahlığının önünü kapatarak:

— Evet, –diye devam etti,– yaşamımda hem iyi, hem de kötü pek çok şey görüp geçirdim; işte bu da tanığım, – dedi yatağının üstünde asılı kanaviçe işlenmiş Kurtarıcı İsa tasvirini göstererek,– hiç kimse Karl İvanoviç'in onursuz bir insan olduğunu söyleyemez! Bay L...'nin bana yaptığı iyiliğe karşılık nankörlük yapmak istemedim ve ondan kaçmaya karar verdim. Akşam herkes yatmaya gittiğinde

patronuma bir mektup yazdım ve mektubu odamdaki masanın üstüne koydum, kendi elbisemi, üç taler paramı aldım ve usulca sokağa çıktım. Kimse görmedi beni ve yola koyuldum.

X. Bölüm
Devam

"Dokuz yıldır anacığımı görmüyordum, sağ mıdır, yoksa kemikleri artık nemli toprağın altında mı yatmaktadır bilmiyordum. Vatanıma gittim. Kente girdiğimde Kont Sommerblatt'ın yanında kiracı olan Gustav Mauer'in nerede oturduğunu sordum. Bana dediler ki, 'Kont Sommerblatt öldü, Gustav Mauer artık anacaddede oturuyor ve *likör* dükkânı işletiyor.' Fabrikatörün armağanı olan yeni yeleğimi, güzel ceketimi giydim, saçlarımı güzelce taradım ve babamın likör dükkânına gittim. Kız kardeşim Mariechen dükkânda oturuyordu, ne istediğimi sordu. 'Bir kadeh likör içebilir miyim?' dedim. O, 'Vater![1] Bir delikanlı bir kadeh likör istiyor,' dedi. Babam, 'Delikanlıya bir kadeh likör ver,' dedi. Küçük bir masanın yanına oturmuş, bir kadehçik likörümü içiyor, pipomu tüttürüyor ve babama, Mariechen'e ve içeri girmiş olan Johann'a bakıyordum. Konuşma arasında babam bana şöyle dedi: 'Bizim *armee*[2] şu anda neredediir biliyorsunuz herhalde delikanlı.' Ben, 'Ben de *armee*'den geliyorum, Wien[3] civarında bulunuyor,' dedim. 'Oğlumuz,' dedi babacığım, 'Soldat'tı, dokuz yıldır bize mektup yazmadı, sağ mı, öldü mü bilmiyoruz. Karım hep onu düşünüp ağlıyor...' Pipomdan

1 Baba. (Alm.)
2 Ordu. (Alm.)
3 Viyana.

bir nefes alıp şöyle dedim: 'Oğlunuzun adı nedir, nerede askerlik yapıyordu? Belki onu tanırım...' 'Adı Karl Mauer'di, Avusturya avcı birliğinde askerdi,' dedi babam. 'Sizin gibi uzun boylu, yakışıklı bir adamdı,' dedi kız kardeşim Mariechen. Ben, 'Sizin Karl'ı tanıyorum,' dedim. 'Amalia!' sagte auf einmal mein Vater,[4] 'buraya gelin, burada bir delikanlı var, bizim Karl'ı tanıyor!' *Ve benim sevgili anacığım kapının arkasından çıktı. Görür görmez onu tanıdım. 'Karl'ınızı tanıyor musunuz?' dedi, yüzüme baktı, bembeyaz oldu, tit...re...me... ye başladı!..* 'Evet, onu gördüm,' dedim ve gözlerimi yüzüne çevirmeye cesaret edemedim; yüreğim yerinden fırlamak istiyordu. 'Karl'ım yaşıyor!' dedi anacığım. 'Çok şükür! Nerede o, nerede benim sevgili Karl'ım? Ona, sevgili oğluma bir kez daha bakabilseydim huzur içinde ölürdüm; ama Tanrı bunu istemiyor,' ve ağlamaya başladı... *Dayanamadım...* 'Anacığım!' dedim, 'ben sizin Karl'ınızım!' *Ve o ellerime kapandı...*"

Karl İvanoviç gözlerini kapadı, dudakları titremeye başladı.

— "Mutter!" sagte ich, "Ich bin ihr Sohn, ich bin ihr Karl!" Und sie stürzte mir in die Arme[5] –diye yineledi; biraz sakinleşmişti, yanaklarına yuvarlanan iri gözyaşlarını siliyordu.

"Ama ömrümü vatanımda tamamlamamı Tanrı istemedi. Benim alnıma şanssızlık yazılmış! Das Unglück verfolgte mich überall!..[6] Yurdumda sadece üç ay kaldım. Bir pazar günü kahvehanede oturmuş, bir kupa bira almış, pipomu tüttürüyor ve tanıdıklarımla Politikten, İmparator Franz'dan, Napolyon'dan, savaştan konuşuyorduk ve herkes düşüncesini söylüyordu. Yanımızdaki masada gri Überrock[7] giymiş tanımadığımız bir adam oturuyor, kahve ve

4 ...dedi hemen babam. (Alm.)

5 "Anacığım!" dedim, "ben sizin oğlunuz Karl'ım!" ve o kollarıma atıldı. (Alm.)

6 Şanssızlık her yerde beni izliyordu!.. (Alm.)

7 Ceket. (Alm.)

pipo içiyordu, bizimle hiç konuşmuyordu. Er rauchte sein Pfeifchen und schwieg stil.[8] Nachtwächter[9] saat on diye bağırınca şapkamı aldım, parayı ödedim ve eve gittim. Gece yarısı kapı çalındı. Uyandım ve 'Kim o?' dedim. 'Macht auf!'[10] 'Kim olduğunuzu söyleyin de açayım,' dedim. Ich sagte: 'Sagt, wer ihr seid und ich werde aufmachen.' 'Macht auf im Namen des Gesetzes!'[11] dedi kapının arkasındaki. Ben de açtım. İki Soldat tüfekleriyle kapının önünde duruyorlardı, kahvehanede yanımızdaki masada oturan gri Überrock'lu tanımadığımız adam içeri girdi. Muhbirmiş! Es war ein Spion!.. 'Benimle gelin!' dedi muhbir. 'Peki,' dedim... Çizmeleri und pantolon giydim, askılarımı taktım ve odada dolaşmaya başladım. Öfkeden köpürüyordum; 'Alçağın biri!' dedim. Kılıcımın asılı olduğu duvara yanaştığımda birden kılıcı kaptım ve '*Sen bir muhbirsin, kendini koru!*' dedim. Du bist ein Spion; verteidige dich! Ich gab ein Hieb[12] sağa, ein Hieb sola ve bir de *kafasına. Muhbir düştü!* Çantamı ve paraları kaptım, pencereden atladım. Ich nahm meinen Mantelsack und Beutel und sprang zum Fenster hinaus. Ich kam nach Ems;[13] orada *Yeneral Sazin*'le tanıştım. O beni sevdi, elçiden pasaport aldı ve çocuklarına ders vermek üzere beni yanında Rusya'ya götürdü. *Yeneral Sazin* öldüğünde anneciğiniz beni yanına çağırdı. 'Karl İvanoviç! Çocuklarımı size teslim ediyorum, onları sevin, sizi hiçbir zaman bırakmayacağım, yaşlılığınızda rahat ettireceğim,' dedi. Artık o yok ve hepsi unutuldu. Yirmi yıllık hizmetimin karşılığında şimdi, bu yaşımda bir lokma kurtlu ekmek aramak için sokak sokak dolaşmak zorundayım... *Tanrı her*

8 Piposunu içiyor ve hiç konuşmuyordu. (Alm.)

9 Gece bekçisi. (Alm.)

10 'Açın!' (Alm.)

11 'Kim olduğunuzu söyleyin de açayım,' dedim. 'Kanun namına açın!' (Alm.)

12 'Sen muhbirsin, kendini koru!' Bir sağa, bir sola ve bir de kafasına indirdim. (Alm.)

13 Çantamı ve cüzdanımı kaptım, pencereden atladım. Ems'e geldim. (Alm.)

şeyi görür, her şeyi bilir ve her şey onun kutsal buyruğuna bağlıdır, bir tek sizin için üzülüyorum çocuklar!" dedi son olarak Karl İvanoviç, beni elimden tutup kendisine doğru çekti ve başımdan öptü.

XI. Bölüm
Bir

Büyükannem bir yıl yas tuttuktan sonra kendisini perişan eden üzüntüden birazcık olsun kurtulup toparlanmış, arada sırada konuk kabul etmeye, özellikle de yaşıtımız olan kız ve erkek çocukları konuk etmeye başlamıştı.

Lyuboçka'nın 13 Aralık'taki doğum gününde kızlarıyla birlikte Prenses Kornakova, Soneçka'yla Valahina, İlenka Grap ve İvin kardeşlerden iki küçüğü öğle yemeğinden önce bize gelmişlerdi.

Bu grubun toplandığı alt kattan konuşmalar, gülüşmeler ve koşuşmalar kulağımıza kadar gelse de sabah dersleri bitmeden onlara katılamazdık. Sınıfta asılı olan tabelada "Lundi, de 2 à 3, maître d'histoire et de géographie"[1] yazıyordu ve işte bu maître d'histoire'ı beklemek, dinlemek ve serbest kalmadan önce uğurlamak zorundaydık. İkiyi yirmi geçiyordu, ama tarih öğretmeninin henüz ne sesi duyulmuş, ne de gelmesi gereken ve benim onu hiç görmeme isteğiyle baktığım yolda görünmüştü.

Volodya ders çalıştığı Smaragdov'un kitabından bir an gözünü ayırarak:

— Lebedev bugün gelmeyecek herhalde, –dedi.

— Umarım, umarım... hiçbir şey bilmiyorum, ama işte geliyor galiba, –diye üzgün bir sesle ekledim.

---

1 Pazartesi, 2'den 3'e kadar tarih ve coğrafya öğretmeni. (Fr.)

Volodya ayağa kalkıp pencereye yaklaştı.

— Hayır, o değil, bir *beyefendi* bu, –dedi.– İki buçuğa kadar bekleyelim, –diye ekledi gerinerek, aynı anda da dinlenmek için derse bir dakikalığına ara verdiği zamanlarda hep yaptığı gibi başını kaşıdı.– İki buçukta da gelmeyecek olursa o zaman St. Jérôme'a defterleri toplamasını söyleyebiliriz.

Ben de gerinerek ve iki elimde tuttuğum Kaydanov'un kitabını başımın üstünde sallayarak:

— Gelmeye de ne kadar hevesli, –dedim.

Yapacak bir şey olmadığı için kitabın ödev olarak verilen sayfalarını açıp okumaya başladım. Ders uzun ve zordu, hiçbir şey bilmiyordum ve okuduklarımdan aklımda hiçbir şey kalmayacağını, üstelik de zihnimin bir konu üzerinde durmayı reddettiği sinirli bir ruh hali içinde bulunduğumu görüyordum.

Lebedev, her zaman en sıkıcı, en zor ders olarak gördüğüm tarihten geçen ders beni St. Jérôme'a şikâyet etmiş, not defterine çok kötü bir not sayılan iki yazmıştı benim için. St. Jérôme o zaman eğer gelecek hafta üçten düşük bir not alırsam sert bir şekilde cezalandıracağını söylemişti. İşte şimdi bu ders gelmişti ve itiraf edeyim çok korkuyordum.

Anlamadığım bir dersi tekrar okumakla o kadar meşguldüm ki, antreden gelen galoş sesi birden şaşırttı beni. Daha etrafa bakacak zaman bulamadan öğretmenin bana çok iğrenç gelen çiçek bozuğu yüzü ve önü ilikli lacivert frakı içindeki son derece tanıdık hantal vücudu kapıda göründü.

Öğretmen ağır hareketlerle şapkasını pencerenin önüne, defterleri masanın üstüne koydu, frakının eteklerini (çok gerekliymiş gibi) iki eliyle iki yana açtı ve puflayarak yerine yerleşti.

Terli ellerini ovuşturarak:

— Pekâlâ beyler, önce geçen ders anlattıklarımızın üstünden geçelim, sonra da sizi Ortaçağın daha sonraki olaylarıyla tanıştırmaya çalışayım, –dedi.

Dersinizi anlatın demekti bu.

Volodya konuyu iyi bilen birine özgü rahatlıkla ve kendinden emin bir şekilde yanıt verirken ben belli bir amacım olmaksızın dışarı çıkıp merdivene gittim, alt kata inmem olanaksız olduğu halde son derece doğal olarak, hiç farkında olmadan kendimi merdiven sahanlığında buldum. Ama tam her zamanki gözetleme yerime, yani kapının arkasına geçmek istediğim anda her zaman başıma gelen şanssızlıkların nedeni olan Mimi çıktı birden karşıma. Önce bana, daha sonra hizmetçi kızların kapısına, sonra da tekrar bana tehdit edercesine bakıp:

— Burada ne arıyorsunuz? –dedi.

Hem sınıfta olmadığım için, hem de böyle izin verilmeyen bir yerde bulunduğum için kendimi iyice suçlu hissediyordum, bu yüzden ağzımı açamıyor ve başımı eğmiş, yüzümde çok dokunaklı bir pişmanlık ifadesiyle dikiliyordum.

— Yoo, artık bu kadar da olmaz! –dedi Mimi.– Burada ne yapıyordunuz? –Hiç sesimi çıkarmıyordum.– Hayır, bu böyle kalmayacak, –diye tekrarladı, parmaklarını merdiven tırabzanına vurarak,– hepsini anlatacağım kontese.

Sınıfa döndüğümde üçe beş vardı. Öğretmen sanki varlığımın da yokluğumun da farkında değilmiş gibi Volodya'ya bir sonraki konuyu anlatıyordu. Öğretmen son sözlerini bitirip defterleri toplamaya başladığında ve Volodya yoklama kâğıdını almak için öbür odaya gittiğinde dersin bittiği ve beni unuttukları gibi sevindirici bir düşünceye kapılmıştım.

Ama öğretmen o sinsi gülümsemesiyle ansızın bana döndü ve ellerini ovuşturarak:

— Umarım dersinizi çalışmışsınızdır efendim, –dedi.

— Çalıştım, –diye yanıtladım.

Sandalyenin üstünde sallanarak ve dalgın dalgın ayaklarının altına bakarak:

— Aziz Louis'nin haçlı seferi hakkında bana bir şeyler anlatmak lütfunda bulunur musunuz? –dedi.– Önce Fransa

kralını bu haçlı seferine teşvik eden nedenlerden söz edin, –dedi kaşlarını kaldırarak ve parmağıyla mürekkep hokkasını göstererek,– sonra bu seferin genel karakteristik özelliklerini, –diye ekledi eliyle sanki bir şey yakalamak istiyormuş gibi bir hareket yaparak,– ve en son olarak da bu seferin genel olarak Avrupa devletleri üzerindeki, –dedi defterleri masanın sol tarafına vurarak,– ve özel olarak da Fransa Krallığı üzerindeki etkisini anlatın, –diye sözünü bitirdi defterleri masanın sağ tarafına vurup başını sağ tarafa eğerek.

Birkaç kez yutkundum, öksürdüm, başımı yana eğdim, ses çıkarmadım. Sonra masanın üstünde duran kaz tüyü kalemi aldım, tüylerini yolmaya başladım ve susmaya devam ettim.

Öğretmen elini uzatarak:

— Kalemi verin lütfen, –dedi.– Gerekli olacak. Evet buyrun efendim.

— Lou... i... Aziz Louis... iyi... iyi... ve akıllı bir çardı...

— Kim efendim?

— Çar. Kudüs'e gitmeye karar verdi ve *yönetim dizginlerini* annesine bıraktı.

— Annesinin adı neydi efendim?

— B...b...lanka.

— Ne dediniz efendim? Bulanka[2] mı?

Yüzüme çarpık ve beceriksiz bir gülümseme yayıldı.

— Pekâlâ efendim, başka bir şey bilmiyor musunuz? –dedi alaycı bir gülümsemeyle.

Kaybedecek bir şey yoktu, öksürdüm ve aklıma ne gelirse yalan yanlış atmaya başladım. Öğretmen elimden aldığı kaz tüyü kalemle masanın üzerindeki tozları süpürürken hiçbir şey söylemeden dikkatle kulağımın yanından bir yere doğru bakıyor ve "İyi, çok iyi efendim," diyordu. Hiçbir şey bilmediğimi, söylemem gerekenden bambaşka şeyler söylediğimi hissediyordum ve öğretmenin beni durdurmadığını, söylediklerimi düzeltmediğini görmek beni korkutuyordu.

2 Bulanka, Rusça kula at demektir. (ç.n.)

Öğretmen benim söylediklerimi yineleyerek:

— Neden Kudüs'e gitmeye karar verdi? –dedi.

— Çünkü... şu yüzden ki...

Tam anlamıyla takılmıştım, tek sözcük daha söyleyemiyordum ve bu zalim öğretmen bir yıl böyle susacak ve soru sorar gibi yüzüme bakacak olursa ağzımdan tek bir ses bile çıkaramayacak durumda olduğumu hissediyordum. Öğretmen üç dakika kadar bana baktı, sonra ansızın yüzünde derin bir üzüntü ifadesi belirdi ve bu sırada içeri girmiş olan Volodya'ya duygulu bir sesle:

— Bana defteri getirin lütfen, not vereceğim, –dedi.

Volodya ona defteri verdi, yoklama kâğıdını da dikkatle defterin yanına bıraktı.

Öğretmen defteri açtı, kaz tüyü kalemi özenle mürekkebe batırıp, Volodya'nın ders başarısı ve davranış hanelerine güzel bir yazıyla beş kondurdu. Sonra kalemi benim notlarımın bulunduğu hanenin üstünde durdurup bana baktı, mürekkebi silkeledi ve düşünmeye başladı.

Birden eli belli belirsiz bir hareket yaptı ve not hanemde çok güzel yazılmış bir rakamıyla bir nokta belirdi; hareket ve davranış hanelerimde de aynı şekilde bir rakamıyla birer nokta.

Öğretmen not defterini özenle katlayıp ayağa kalktı, sanki benim umutsuzluk, yalvarma ve sitem ifadeleri taşıyan bakışımı fark etmemiş gibi kapıya doğru yürüdü.

— Mihail Larionoviç! –dedim.

— Hayır, –dedi öğretmen ne söylemek istediğimi anlayarak– bu şekilde bir öğretim olamaz. Boş yere para almak istemem.

Öğretmen galoşlarını, kalın kumaştan paltosunu giydi, büyük bir çaba harcayarak eşarbını boynuna bağladı. Şu başıma gelenden sonra kaygılanacak bir şey yoktu sanki. Onun için kalemin bir hareketiydi, ama benim için en büyük mutsuzluktu.

St.Jérôme içeri girerken:

— Ders bitti mi? diye sordu.

— Evet.

— Öğretmen memnun mu sizden?

— Evet, –dedi Volodya.

— Kaç aldınız?

— Beş.

— Ya Nikolas?

Ben ses çıkarmadım.

— Galiba dört, –dedi Volodya. Bugünlük de olsa beni kurtarması gerektiğinin farkındaydı. Varsın cezalandırsınlar, yalnız bugün konuklar varken olmasın da.

— Voyons, messieurs![3] (St. Jérôme'un her sözüne bir "voyons!" ekleme alışkanlığı vardı) faites votre toilette et descendons.[4]

3 Pekâlâ, beyler! (Fr.)

4 Giyinin ve aşağı inelim. (Fr.)

XII. Bölüm
Küçük Anahtar

Aşağı inerek konukların hepsiyle merhabalaşmayı yeni bitirdiğimizde yemeğe çağırdılar. Babam çok neşeliydi (o sıralar kazancı iyiydi), Lyuboçka'ya pahalı gümüş bir sofra takımı armağan etti, isim günü için hazırladığı bonbon kutusunun da küçük binada kaldığını yemek sırasında anımsadı.

— Birini göndereceğimize sen git daha iyi Koko, –dedi bana.– Anahtarlar büyük masanın üstündeki istiridye kabuğunun içinde, anladın mı? Onları al ve en büyük anahtarla sağdan ikinci çekmeceyi aç. Orada küçük bir kutu, kâğıda sarılmış bonbonlar bulacaksın, hepsini buraya getir.

Yemekten sonra her zaman sigara için birini yolladığını bildiğimden:

— Sigara da getireyim mi sana? –diye sordum.

— Getir, ama bana bak, hiçbir şeye dokunma! –dedi arkamdan.

Anahtarları söylediği yerde bulup tam çekmeceyi açmaya niyetlenmiştim ki, anahtarlıkta asılı olan küçük anahtarın nereyi açtığını öğrenme isteği beni durdurdu.

Masanın üstünde bir sürü eşyanın arasında asma kilitli, işlemeli bir çanta duruyordu. Bu küçük anahtarın o çantaya uyup uymadığını denemek istedim. Deneme tam bir başarıyla sonuçlandı, çanta açıldı, içinde bir tomar kâğıt buldum. Merak duygusu bu kâğıtların ne olduğunu öğrenmeyi

bana öyle bir inandırıcılıkla tavsiye ediyordu ki, vicdanımın sesini dinlemedim ve çantanın içindekileri incelemeye koyuldum...

Büyüklerin hepsine, özellikle de babama karşı kayıtsız şartsız saygı duygum o derece güçlüydü ki, gördüğüm şeyden her ne olursa olsun birtakım sonuçlar çıkarmayı aklım bilinçsizce reddediyordu. Babamın son derece özel, çok güzel, benim aklımın ermeyeceği ve anlamayacağım bir ortamda yaşaması gerektiğini, onun yaşamının gizlerine girmeye çalışmanın benim tarafımdan kutsal bir şeye yapılmış hakaret olacağını hissediyordum.

Bu yüzden babamın çantasında neredeyse kazara yaptığım keşifler, kötü bir şey yaptığımı bilmek dışında bende hiçbir açık seçik düşünce bırakmadı. Utanıyor, kendimi kötü hissediyordum.

Bu duygunun etkisi altında bir an önce çantayı kapatmak istiyordum, ama belleğimden silinmeyecek o günde her türlü şanssızlığı yaşamak anlaşılan alnıma yazılıymış: Anahtar deliğine anahtarı sokup, öbür tarafa çevirdim, kilitlendiğini düşünerek anahtarı çekip çıkarttım. Aman Tanrım! Elimde sadece anahtarın başı vardı. Bu parçayı kilidin içinde kalan kısmıyla birleştirmeye ve bir sihir yapıp kalan parçayı oradan çıkartmaya çabalayıp duruyordum; sonunda o korkunç düşünceye, biraz sonra babamın çalışma odasına gelmesiyle ortaya çıkacak olan yeni bir suç daha işlediğim düşüncesine kendimi alıştırmam gerekti.

Mimi'nin şikâyeti, aldığım zayıf not ve anahtar! Daha kötü bir şey gelemezdi başıma. Mimi'nin şikâyeti yüzünden büyükannem, aldığım bir yüzünden St. Jérôme, anahtar yüzünden babam, en geç o akşam hepsi üstüme çullanacaklardı.

Çalışma odasının yumuşak halısı üzerinde gidip gelirken:

— Başıma neler gelecek? Ah-ah! Ben ne yaptım?! –diyordum yüksek sesle.–Eh! –dedim bonbonları ve sigaraları

alırken kendi kendime,– *akacak kan damarda durmaz...* –ve koşarak eve gittim.

Çocukken Nikolay'dan duyduğum bu kaderci atasözü, yaşamımın bütün zor anlarında üzerimde bir süreliğine yatıştırıcı, iyi bir etki yapmıştır. Salona girerken biraz sinirli ve yapmacık, ama son derece neşeli bir ruh hali içindeydim.

XIII. Bölüm
Hain Kız

Öğle yemeğinden sonra petits jeux[1] başlamıştı ve ben bunlara büyük bir hevesle katılıyordum. "Kedi-fare" oynarken bizimle birlikte oyun oynayan Kornakovların mürebbiyesine doğru beceriksizce koşup, kadının eteğine basarak yırttım. Mürebbiyenin allak bullak olmuş bir suratla elbisesini dikmek için hizmetçi kızların odasına gittiğini görmenin bütün kızlara, özellikle de Soneçka'ya büyük keyif verdiğini fark edip, bu keyfi onlara bir kez daha yaşatmaya karar verdim. Mürebbiye odaya döner dönmez bu niyetle çevresinde dört dönmeye başladım ve kadıncağızın eteğine topuğumla tekrar basıp yırtmak için en uygun anı yakalayana dek bu manevralarıma devam ettim. Soneçka ve prenseslerin gülmemek için kendilerini zor tutmaları gururumu okşamıştı; ama St. Jérôme yaptığım yaramazlıkları görmüş olmalıydı ki, yanıma geldi ve kaşlarını çatıp (buna hiç tahammül edemezdim), benim azdığımı, eğer ağırbaşlı davranmazsam bayram falan dinlemeden beni pişman edeceğini söyledi.

Ama ben, cebindekinden daha fazla para kaybetmiş, hesabını yapmaktan korkan ve artık kaybettiğini geri alma umudu olmaksızın, sırf kendine aklını başına toplayabilece-

1 Küçük oyunlar. (Fr.)

ği zamanı tanımamak için kâğıtları umutsuzca atmaya devam eden bir adamın sinirli ruh hali içindeydim. Küstahça gülümsedim ve St. Jérôme'un yanından uzaklaştım.

"Kedi-fare"den sonra birisi *Lange Nase*[2] dediğimiz bir oyun başlattı galiba. Oyunda karşılıklı iki sıra sandalye diziliyor, damlar ve kavalyeler ikiye ayrılıyor ve değişerek birbirlerini seçiyorlardı.

En küçük prenses her seferinde küçük İvin'i, Katenka Volodya'yı ya da İlenka'yı, Soneçka ise her defasında Seryoja'yı seçiyordu ve Seryoja gelip karşısına oturduğunda hiç utanmıyor, bu hareketiyle beni çok şaşırtıyordu. Çınlayan sevimli kahkahasıyla gülüyor, Seryoja'ya başıyla onun anlayacağı bir işaret yapıyordu. Beni ise hiç kimse seçmiyordu. Gururum son derece kırılmıştı, fazlalık olduğumun, *sona kalan* olduğumun, benim için her seferinde *"Kim kalıyor geriye?" – "Ha evet Nikolenka; o zaman sen de onu al,"* demek zorunda kaldıklarının farkındaydım. Bu yüzden öne çıkmam gerektiğinde doğruca ya kız kardeşime ya da çirkin prenseslerden birine yaklaşıyordum ve neyse ki hiç yanılmıyordum. Soneçka ise Seryoja İvin'le öyle meşguldü ki, ben onun için hiç yoktum sanki. Soneçka, Seryoja'yı değil de beni seçeceğini hiçbir zaman vaat etmediğine göre içimden ona *hain kız* derken neye dayanıyordum bilmiyorum; ama bana karşı çok alçakça davrandığından kesinlikle emindim.

Nefret ettiğim, ama gözlerimi de ayıramadığım *hain kızın* oyundan sonra Seryoja ve Katenka'yla birlikte bir köşeye çekildiğini, gizli gizli bir şey konuştuklarını fark ettim. Gizlerini açığa çıkartmak için piyanonun arkasından sessizce yaklaşınca şu manzarayı gördüm: Katenka, patiska mendilinin iki ucunu Seryoja ve Soneçka'nın başlarına siper ederek paravana gibi tutuyordu. "Yoo, kaybettiniz, borcunuzu ödeyin!" diyordu Seryoja. Soneçka kollarını sarkıtmış,

2 Uzun burun. (Fr.)

Seryoja'nın önünde suçlu gibi duruyor ve kızararak, "Hayır, ben kaybetmedim, doğru değil mi Mademoiselle Catherine?" diyordu. "Ben doğruyu severim," diye yanıtlıyordu Katenka, "bahsi kaybettin ma chère."[3]

Katenka bu sözleri söyler söylemez Seryoja eğilip Soneçka'yı öptü. Hem de dosdoğru Soneçka'nın pembe dudaklarından. Ve Soneçka sanki önemli değilmiş, çok eğlenceli bir şeymiş gibi gülmeye başladı. Korkunç!!! Ah *seni sinsi hain seni!*

3 Canım. (Fr.)

XIV. Bölüm
Tutulma

Bir anda genel olarak kadın cinsine, özel olarak da Soneçka'ya karşı nefret hissettim içimde; kendimi bu oyunlarda eğlendirici bir şey olmadığına, bunların sadece *kız kısmının* hoşuna gittiğine inandırmaya çalışıyor, canım hır çıkartmak, şöyle herkese parmak ısırtacak bir şey yapmak istiyordu. Bu fırsat da gecikmedi.

St. Jérôme, Mimi'yle bir şey konuşup odadan çıkmıştı; ayak sesleri önce merdivende, sonra da tepemizde, sınıf yönünde duyulmuştu. Mimi'nin St. Jérôme'a beni ders sırasında nerede gördüğünü söylediği, onun da karneye bakmaya gittiği düşüncesi geldi aklıma. Bu sırada St. Jérôme'un beni cezalandırmaktan başka bir niyeti olmadığını düşünüyordum. On iki ile on dört yaş arasındaki, yani ilkgençliğe geçiş çağındaki çocukların özellikle kundakçılığa ve hatta cinayet işlemeye eğilimli olduklarını bir yerde okumuştum. Kendi ilkgençliğimi, özellikle de o talihsiz günde içinde bulunduğum ruh halini anımsayınca insanın herhangi bir amacı ve zarar verme isteği olmadığı halde sırf öylesine bir meraktan, bilinçsizce bir şeyler yapma gereksinimiyle çok korkunç bir suç işleyebileceğini çok iyi anlıyorum. Öyle anlar olur, gelecek insana o kadar karanlık görünür ki, insan akıl gözlerini bu karanlığın üstünde durdurmaya korkar, aklının faaliyetini tamamen keser ve kendini bir geleceğin

olmayacağına, geçmişin de olmadığına inandırmaya çalışır. İnsanın verdiği her karar öncesinde aklın ölçüp biçmediği, yaşamın tek harekete geçirici gücünün bedensel içgüdüler olduğu anlarda özellikle de deneyimsizliği yüzünden böyle bir duruma eğilimli olan bir çocuğun, içinde çok sevdiği kardeşlerinin, babasının ve annesinin uyudukları evi en ufak bir kararsızlık ve korku duymadan, yüzünde bir merak gülümsemesiyle kundaklayabileceğini ve ateşi körükleyebileceğini çok iyi anlıyorum. On yedi yaşlarındaki bir köylü çocuğu, düşüncenin bu şekilde geçici olarak kaybolduğu bir çeşit dalgınlık halinin etkisiyle yaşlı babasının yüzükoyun yattığı sedirin yanındaki biraz önce bilenmiş baltanın ağzını incelerken birdenbire baltayı sallıyor ve kesik boyundan sedirin altına akan kana duygusuz bir merakla bakıyor, yine aynı düşünce yokluğunun ve içgüdüsel merakın etkisiyle bir insan, uçurumun tam kıyısında durmaktan ve buradan atlarsam ne olur diye, ya da dolu bir tabancayı alnıma dayayıp tetiği çekersem ne olur diye veya tüm toplumun dalkavukça saygı gösterdiği çok önemli bir kişiye bakıp bu adamın yanına gitsem, burnundan tutup "Hadi bakalım azizim gidiyoruz," desem ne olur diye düşünmekten bir tür haz duyuyor.

St. Jérôme aşağı inip de bana çirkin davrandığım ve dersime çalışmadığım için bugün burada bulunma hakkına sahip olmadığımı ve hemen üst kata çıkmam gerektiğini söylediğinde aynı heyecanın ve düşüncesizliğin etkisiyle ona dilimi çıkarttım ve hiçbir yere gitmeyeceğimi söyledim.

St. Jérôme şaşkınlık ve öfkeden ilk anda bir şey diyemedi.

Sonra arkamdan yetişip:

— C'est bien,[1] –dedi,– ceza vereceğimi kaç kez söyledim size, ama büyükanneniz sizi cezadan kurtarmak istedi; ama artık görüyorum ki, sopadan başka hiçbir şey boyun eğdiremeyecek size, bugün de sopayı iyice hak ettiniz.

1 Pekâlâ. (Fr.)

Bunu herkesin duyacağı kadar yüksek sesle söylemişti. Kanım olağanüstü bir hızla kalbime hücum etti; kalbimin küt küt attığını, yüzümdeki kırmızılığın kaybolduğunu, tamamen istemdışı olarak dudaklarımın titremeye başladığını hissettim. O anda korkmuş olmalıydım, çünkü St. Jérôme bana görünmeden çabucak yanıma gelmiş, kolumdan yakalamıştı; ama elinin dokunuşunu hisseder hissetmez o kadar kötü oldum ki, öfkeden kendimi kaybetmiş bir halde kolumu kurtarıp çocukluğumun bütün gücüyle onu ittim.

Yaptığımı gören Volodya korku ve şaşkınlıkla yanıma gelerek:

— Ne oluyor sana? –dedi.

— Bırak beni! –diye bağırdım ona gözyaşları arasında.– Hiçbiriniz beni sevmiyorsunuz, ne kadar mutsuz olduğumu anlamıyorsunuz! Hepiniz kötüsünüz, hepiniz iğrençsiniz, –diye çıldırmış gibi ekledim tüm topluluğa bakarak.

Ancak bu sırada St. Jérôme, kararlı ve solgun bir yüzle tekrar yanıma geldi, kendimi savunma fırsatı bulamadan güçlü bir hareketle kollarımı mengene gibi sıktı ve beni sürükleyerek götürdü. Heyecandan başım dönmeye başlamıştı; hâlâ gücüm varken başımı ve dizlerimi umutsuzca bir yerlere vurduğumu anımsıyorum yalnızca; burnumun birkaç kez birinin bacağına çarptığını, birinin ceketinin ağzına girdiğini, her yanımda birilerinin ayak seslerini, toz ve St. Jérôme'un sıktığı violette[2] kokusunu duyduğumu anımsıyorum.

Beş dakika sonra kilerin kapısı arkamdan kilitlenmişti.

— Vasil! –dedi o, iğrenç, zafer kazanmış sesiyle,– sopayı getir...

2 Menekşe. (Fr.)

XV. Bölüm
Hayaller

Başıma gelen bütün bu felaketlerden sonra hayatta kalacağımı ve bunları sakin sakin anımsayacağım günlerin geleceğini o sırada düşünebilir miydim?

Yaptığım şeyi anımsayınca başıma neler geleceğini tasavvur edemiyordum, ama kesinlikle mahvolduğumu belli belirsiz de olsa seziyordum.

İlk başta alt katta ve çevremde tam bir sessizlik hâkimdi, ya da içimdeki aşırı heyecan yüzünden en azından bana öyle geliyordu, ama yavaş yavaş sesleri ayırt etmeye başlamıştım. Vasil alt kattan gelmiş ve süpürgeye benzer bir şeyi pencerenin içine atıp esneyerek sandığın üzerine uzanmıştı. Aşağıdan Avgust Antoniviç'in sesi duyuldu (benden söz ediyordu herhalde), sonra çocuk sesleri, daha sonra bir kahkaha, koşuşmalar, birkaç dakika sonra ise evde her şey eski canlılığına dönmüştü, sanki benim karanlık kilerde oturduğumu hiç kimse bilmiyor, düşünmüyordu.

Ağlamıyordum, ama yüreğimin üstünde taş gibi ağır bir şey vardı. Altüst olmuş zihnimden artan bir hızla düşünceler, varsayımlar geçiyordu; ama başıma gelen felaketi anımsatan her anı bu düşünce ve varsayımların dolaşık zincirini koparıyordu ve beni bekleyen yazgı konusunda çıkışı olmayan bir bilinmezlik, umutsuzluk ve korku labirentine giriyordum tekrar.

Bazen beni hiç kimsenin sevmemesinin, hatta benden nefret etmesinin bilinmeyen bir nedeni olduğu düşüncesi geliyordu aklıma (o sıralarda büyükannemden başlayarak arabacı Filipp'e kadar herkesin benden nefret ettiğine, benim acı çekmemden zevk aldığına inanıyordum kesin olarak). "Annemin ve babamın öz oğlu, Volodya'nın öz kardeşi değil, sokağa atılmış, iyilik olsun diye alınmış talihsiz bir öksüz olmalıyım," diyordum kendi kendime ve bu saçma düşünce bana sadece hüzünlü bir teselli vermiyor, hatta tamamen gerçek gibi geliyordu. Kabahat işlediğim için değil, doğduğumdan beri kaderim böyle olduğu ve alınyazım talihsiz Karl İvanoviç'in alınyazısına benzediği için başıma bu felaketlerin geldiğini düşünmek beni avutuyordu.

"Bu gizi artık öğrendiğime göre neden daha fazla saklamalı?" diyordum kendi kendime. "Yarın babamın yanına gideceğim ve ona 'Baba! Doğumumla ilgili gizi benden boşuna saklıyorsun; bu gizi biliyorum,' diyeceğim. O, 'Ne yapabilirim dostum, er ya da geç öğrenecektin bunu, sen benim oğlum değilsin, seni evlat edindim, eğer sevgime layık olursan seni hiçbir zaman bırakmam,' diyecek, ben de ona 'Baba, sana böyle seslenme hakkım olmasa da bu sözcüğü son kez söylüyorum, seni her zaman sevdim ve seveceğim, benim velinimetim olduğunu hiçbir zaman unutmayacağım, ama senin evinde daha fazla kalamam. Burada hiç kimse sevmiyor beni, St. Jérôme ise beni mahvetmeye ant içti. O ya da ben senin evini terk etmek zorundayız, çünkü ben kendime hâkim olamıyorum, bu adamdan her şeyi yapacak kadar nefret ediyorum. Onu öldüreceğim,' diyeceğim. Aynen böyle diyeceğim: 'Baba! Onu öldüreceğim.' Babam bana yalvarmaya başlayacak, ama ben elimi sallayıp ona şöyle diyeceğim: 'Hayır dostum, velinimetim, biz bir arada yaşayamayız, bırak beni gideyim.' Sonra ona sarılacağım ve nedense Fransızca olarak 'Oh mon père, oh mon bienfaiteur, donne moi pour la dernière fois ta bénédiction et que la volonté de

Dieu soit faite!'[1] diyeceğim." Karanlık kilerde sandığın üstünde otururken bunları düşünüp hıçkıra hıçkıra ağlıyorum. Fakat birdenbire beni bekleyen utanç verici ceza aklıma geliyor, gerçek gözümün önünde canlanıyor ve hayallerim bir anda uçup gidiyor.

Bazen kendimi artık özgürlüğe kavuşmuş, evden uzakta hayal ediyorum. Hafif süvari alayına giriyorum ve savaşa gidiyorum. Düşmanlar her yandan üzerime saldırıyor, kılıcımı sallıyorum ve birini öldürüyorum, bir daha sallıyorum, ikincisini, üçüncüsünü öldürüyorum. Sonunda aldığım yaralardan ve yorgunluktan bitkin düşüp yere yığılıyorum ve "Zafer!" diye bağırıyorum. Bir general atının üstünde bana doğru geliyor, "Nerede o, nerede kurtarıcımız?" diye soruyor. Beni gösteriyorlar. General boynuma sarılıyor ve sevinç gözyaşları içinde bağırıyor: "Zafer!" İyileşiyorum ve kolum siyah bir bezle sarılı Tver Bulvarı'nda dolaşıyorum. General olmuşum! Ama işte *hükümdar* karşıdan geliyor, kim bu yaralı genç adam diye soruyor. Hükümdara bu genç adamın ünlü kahraman Nikolay olduğunu söylüyorlar. Hükümdar yanıma geliyor ve "Sana teşekkür ederim. Dile benden ne dilersen," diyor. Saygıyla eğiliyorum ve kılıcıma dayanarak "Yüce hükümdarım, vatanım için kanımı akıtabilmiş olmaktan mutluluk duyuyorum, onun uğruna ölmek isterdim; ama madem lütfedip senden bir şey istememe izin verdin, o zaman düşmanımı, yabancı St. Jérôme'u öldürmeme izin ver," diyorum. Düşmanım St. Jérôme'u yok etmek istiyorum. St. Jérôme'un karşısında tehditkâr bir şekilde duruyorum ve ona "Mutsuzluğumun sebebi sensin, à genoux!"[2] diyorum. Ama birden aklıma gerçek St. Jérôme'un elinde sopalarla her an içeri girebileceği düşüncesi geliyor ve kendimi tekrar vatanı kurtaran bir general değil, zavallı, acınası bir yaratık olarak görüyorum.

---

1 Ah babacığım, ah velinimetim, bana son kez hayır duanı et ve Tanrı'nın buyruğu yerine gelsin! (Fr.)

2 Diz çök! (Fr.)

Bazen aklıma Tanrı düşüncesi geliyor ve haddimi bilmeyip beni neden cezalandırdığını soruyorum ona. "Sabah ve akşam dua etmeyi unutmadım herhalde, öyleyse neden acı çekiyorum?" İlkgençlik yıllarımda din konusunda kafamı karıştıran kuşkulara doğru ilk adımı tam bu anda attığımı, bu adımı atma nedenimin mutsuzluğumun beni hoşnutsuzluğa ve inançsızlığa itmesi değil, ruhsal durumumun son derece bozuk olduğu ve gün boyunca tek başıma kaldığım bir sırada aklıma gelen Tanrı'nın adaletsizliği düşüncesinin yağmurdan sonra yumuşamış toprağa düşen kötü bir tohum gibi hızla büyümesi ve köklerini salması olduğunu söyleyebilirim. Bazen kesin olarak öleceğimi sanıyor ve kilerde benim yerime cansız bir beden bulan St. Jérôme'un şaşkınlığını gözümün önüne getiriyordum. Natalya Savişna'nın ölünün ruhunun kırk güne kadar evi terk etmediğine ilişkin anlattıklarını anımsayıp, öldükten sonra görünmez adam olarak büyükannemin evinin bütün odalarında dolaştığımı, Lyuboçka'nın içten gözyaşlarına, büyükannemin üzüntülerine ve babamın Avgust Antoniviç'le konuşmasına kulak kabarttığımı hayal ediyordum. "İyi çocuktu," diyecek babam gözlerinde yaşlarla. "Evet," diyecek St. Jérôme, "ama çok haylazdı." "Ölülere saygı göstermelisiniz," diyecek babam, "onun ölümüne neden olan sizsiniz, onu korkuttunuz, hakaretinizi kaldıramadı... Defol git buradan cani herif!"

Ve St. Jérôme dizlerinin üstüne düşüyor, ağlamaya, af dilemeye başlıyor. Kırk gün sonra ruhum göğe uçuyor; orada şaşırtıcı güzellikte, beyaz, saydam, uzun bir şey görüyor ve bunun annem olduğunu hissediyorum. Bu beyaz şey çevremi sarıyor, beni okşuyor, ama ben içimde bir huzursuzluk duyuyorum, sanki onu tanımıyorum. "Eğer sahiden sensen," diyorum, "o zaman sana sarılabilmem için kendini bana daha iyi göster." Sesi bana yanıt veriyor: Burada hepimiz böyleyiz, sana daha iyi sarılamam. Yoksa bu hoşuna gitmiyor mu?" "Hayır, çok hoşuma gidiyor, ama sen beni gıdıklayamıyor-

sun, ben de senin ellerini öpemiyorum..." "Buna gerek yok, bu da çok güzel," diyor annem ve ben sahiden çok güzel olduğunu hissediyorum, birlikte daha yukarılara uçuyoruz. Burada sanki uykudan uyanıyorum ve kendimi tekrar sandığın üstünde, karanlık kilerde, yanaklarım gözyaşlarından ıslanmış, *birlikte daha yukarılara uçuyoruz* sözlerini doğrulayan düşüncelerden uzak buluyorum. Durumumu anlamak için uzun süre her türlü çabayı harcıyorum, ama şu anda zihnimde sadece ve sadece korkunç karanlık, aşılmaz bir boşluk canlanıyor. Gerçeğin aklıma gelmesiyle kopan o ferahlatıcı, mutlu hayallere geri dönmeye çalışıyorum; önceki hayallerin izini çabucak buluyorum, ama bu hayallerin devam etmesinin olanaksız olduğunu görmek beni şaşırtıyor ve daha da şaşırtıcı olan, bunların hiçbirinin artık bana keyif vermediğini görmek.

XVI. Bölüm
Kara Gün Kararıp Durmaz

Geceyi kilerde geçirdim, yanıma kimse gelmedi; ancak ertesi gün, yani pazar günü beni dersliğin yanındaki küçük odaya götürüp kapıyı yine kilitlediler. Cezamın hapsedilmekle sınırlı kalacağı umudu doğmuştu ve tatlı, insanı güçlendiren bir uykunun, pencerelerde buzun oluşturduğu desenlerin üzerinde oynaşan parlak güneşin ve sokaktan gelen her günkü gürültülerin etkisi altında düşüncelerim sakinleşmeye başlıyordu. Ama yalnızlık yine de çok zordu: Hareket etmek, içimde birikenleri birine anlatmak istiyordum, ama çevremde canlı tek bir varlık yoktu. Bana çok tiksindirici gelse de St. Jérôme'un son derece sakin bir şekilde odasında ıslıkla neşeli ezgiler çaldığını duymak zorunda kaldığım için durum daha da tatsızlaşıyordu. Canı ıslık çalmak istemediği halde, bunu sırf bana işkence olsun diye yaptığından kesinlikle emindim.

Saat ikide St. Jérôme ve Volodya aşağı indiler, bana öğle yemeğimi getiren Nikolay, yaptıklarımı ve beni bekleyen cezayı konuşurken:

— Aman beyim, canınızı sıkmayın, kara gün kararıp durmaz, –dedi.

Daha sonraları da kim bilir kaç kez metanetimi korumamı sağlamış olan bu atasözü beni biraz yatıştırmış olsa da

yalnızca ekmekle su değil, tam tekmil bir öğle yemeği, hatta gül tatlısı göndermeleri iyiden iyiye düşündürmüştü beni. Eğer bana tatlı göndermemiş olsalardı, beni hapsederek cezalandırdıkları anlamına gelirdi, şimdiyse henüz cezalandırılmadığım, sadece zararlı bir insan olarak başkalarının yanından uzaklaştırıldığım, cezanın arkadan geleceği sonucu çıkıyordu. Ben derin derin bu sorunun yanıtını düşünürken zindanımın kilidinde bir anahtar döndü ve St. Jérôme sert ve resmî bir suratla içeri girdi.

— Büyükannenizin yanına gidiyoruz, –dedi yüzüme bakmadan.

Ceketimin tebeşire bulanmış kollarını odadan çıkmadan önce temizlemek istedim, ama St. Jérôme, sanki dış görünüşüme özen göstermeme değmeyecek kadar acınacak bir ahlaki durumda bulunuyormuşum gibi bunun son derece yararsız olduğunu söyledi.

St. Jérôme beni kolumdan tutarak salondan geçirdiği sırada Katenka, Lyuboçka ve Volodya, bana pazartesi günleri penceremizin önünden geçirilen prangalı mahkûmlara baktığımız andaki yüz ifadesiyle baktılar. Elini öpmek niyetiyle büyükannemin koltuğuna yanaştığımda ise büyükannem başını çevirip elini pelerininin altına sakladı.

— Evet canım, –dedi oldukça uzun süren bir sessizlikten sonra; bu uzun sessizlik sırasında beni öyle bir bakışla tepeden tırnağa süzdü ki, gözlerimi nereye kaçıracağımı, ellerimi nereye saklayacağımı bilemedim.– Sevgime çok değer verdiğinizi, benim için gerçek bir teselli olduğunuzu söyleyebilirim. Ricam üzerine eğitiminizi üstlenen Monsieur St. Jérôme, –diye her bir sözcüğü uzatarak ekledi,– artık evimde kalmak istemiyor. Neden? Sizin yüzünüzden canım. Umuyordum ki, –diye devam etti, kısa bir süre susup konuşmasının önceden hazırlandığını kanıtlayan bir ses tonuyla,– gösterdiği özen ve harcadığı emek için ona teşekkür edersiniz, hizmetlerini takdir edebilirsiniz, oysa siz, dünkü çocuk ona el kal-

dırmaya cüret ettiniz. Çok güzel! Harika! Ben de sizin saygın davranışlardan anlamadığınızı, size başka, bayağı yöntemler uygulamak gerektiğini düşünmeye başlıyorum... Hemen af dile, –diye ekledi büyükannem St. Jérôme'u göstererek sert, buyurucu bir ses tonuyla,– duydun mu?

Büyükannemin işaret ettiği yöne baktım, St. Jérôme'un redingotunu görüp başımı çevirdim ve yine kalbimin duracak gibi olduğunu hissederek yerimden kımıldamadım.

— Ne oldu? Size söylüyorum, duymuyor musunuz yoksa?

Tüm bedenim tir tir titriyordu, ama yerimden kımıldamıyordum.

İçimdeki acıları herhalde fark etmiş olan büyükannem:

— Koko! –dedi artık o kadar buyurucu olmayan, daha tatlı bir sesle,– bu sen misin?

— Büyükanne! Hiçbir şey için ondan af dilemeyeceğim, hiçbir şey için... –dedim, bir sözcük daha söylersem gözlerime dolan yaşları tutamayacağımı hissedip ansızın durdum.

— Ben söylüyorum, ben rica ediyorum senden. Ne oldu sana?

— Ben... ben... istemiyorum... yapamam... –diye mırıldandım ve tutmaya çalıştığım, göğsümde birikmiş hıçkırıklar önlerini kesen bendi bir anda yıkıp korkunç bir sel olup boşandı.

— C'est ainsi que vous obéissez à votre seconde mère, c'est ainsi que vous reconnaissez ses bontés,[1] –dedi St. Jérôme acıklı bir sesle,– à genoux![2]

Büyükannem, başını öbür yana çevirip gözlerinde beliren yaşları silerek:

— Tanrım, ya o görseydi bunu! –dedi.– Ya görseydi... görmediği daha iyi. Evet, dayanamazdı bu acıya, dayanamazdı.

---

1 Siz ikinci annenize böyle itaat ediyor, onun iyiliklerinin karşılığını böyle ödüyorsunuz. (Fr.)

2 Diz çökün. (Fr.)

Büyükannem hüngür hüngür ağlıyordu. Ben de ağlıyordum, ama af dilemeyi de düşünmüyordum.

— Tranquillisez-vous au nom du ciel, madame la comtesse,[3] –diyordu St. Jérôme.

Fakat büyükannem artık onu işitmiyordu, elleriyle yüzünü kapatmıştı, ağlaması kısa süre sonra hıçkırığa ve histeriye dönüştü. Mimi ve Gaşa korku dolu yüzlerle odaya koştular, ortalığı ispirto kokuları sardı ve evin her yanında birden koşuşmalar, fısıldaşmalar başladı.

— Marifetinizle övünün, –dedi St. Jérôme beni yukarı götürürken.

"Tanrım, ben ne yaptım! Ben ne korkunç bir suçluyum!"

St. Jérôme bana odama gitmemi söyleyip kendisi de aşağı iner inmez, ne yaptığımı bilmeksizin sokak kapısına çıkan büyük merdivenden koşarak indim.

Evden temelli kaçmak mı, yoksa kendimi suya atmak mı istiyordum, anımsamıyorum; yalnız hiç kimseyi görmemek için yüzümü ellerimle kapatıp merdiven aşağı hızla koştuğumu biliyorum.

— Nereye gidiyorsun? –diye sordu birden tanıdık bir ses.– Benim de seninle işim var oğlum.

Yanından koşup gitmek istedim, ama babam kolumdan yakalayıp sert bir şekilde:

— Benimle gel aslanım! Çalışma odamdaki çantaya dokunmaya nasıl cesaret edersin sen? –dedi beni peşinden küçük oturma odasına sokarak.– Ha? Niye susuyorsun? –diye ekledi kulağıma yapışıp.

— Kabahatliyim, –dedim,– bana ne olduğunu kendim de bilmiyorum.

— Demek sana ne olduğunu bilmiyorsun, bilmiyorsun, bilmiyorsun, bilmiyorsun, –diye tekrarlıyordu her sözcükte kulağımı çekerek,– bir daha gereksiz yerlere burnunu sokacak mısın, ha sokacak mısın? Sokacak mısın?

---

3 Tanrı aşkına sakin olun kontes. (Fr.)

Kulağım çok acıdığı halde ağlamıyor, hoş manevi bir duygu hissediyordum. Babam kulağımı bırakır bırakmaz gözyaşları içinde eline sarılıp öpmeye başladım.

— Beni daha çok döv, –diyordum gözyaşları arasında,– daha kuvvetli döv, daha çok canımı yak, ben beş para etmez, iğrenç, zavallı biriyim!

— Neyin var senin? –dedi babam beni hafifçe iterek.

— Hayır, hiçbir yere gitmem, –dedim babamın redingotuna yapışarak.– Herkes benden nefret ediyor, biliyorum, ama Tanrı aşkına beni dinle, ya koru beni, ya da evden kov. Onunla birlikte yaşayamam, o her fırsatta beni aşağılamaya çalışıyor, önünde diz çökmemi buyuruyor, beni kırbaçlamak istiyor. Bunu yapamam, küçük değilim ben, buna katlanamam, ölürüm, kendimi öldürürüm. O, büyükanneme benim işe yaramaz biri olduğumu söyledi; büyükannem hastalandı, benim yüzümden ölecek, ben... onunla... Tanrı aşkına, kırbaçla... ne... den... işkence... ediyorlar.

Gözyaşlarına boğulmuştum, divana oturdum, daha fazla konuşacak gücüm kalmadı, başım babamın dizlerin yasladım, hıçkıra hıçkıra öyle bir ağlıyordum ki, o anda öleceğimi sandım.

— Neden söz ediyorsun sen yavrum? –dedi babam merakla üzerime eğilerek.

— O, bana zulmediyor... işkence ediyor... ölmek istiyorum... hiç kimse beni sevmiyor! –diyebildim ancak ve vücudum titremeye başladı.

Babam beni kucağına alıp yatak odasına götürdü. Uykuya dalmışım.

Uyandığımda vakit çok geçti, yatağımın başucunda bir mum yanıyordu, aile doktorumuz, Mimi ve Lyuboçka yanımda oturuyorlardı. Sağlığım için korktukları yüzlerinden belliydi. Bense on iki saatlik uykudan sonra kendimi o kadar iyi, o kadar hafiflemiş hissediyordum ki, eğer çok hasta olduğuma dair inançlarını sarsmayacağımı düşünsem hemen yataktan fırlayıp kalkardım.

XVII. Bölüm
Nefret

Evet, gerçek bir nefret duygusuydu bu, sadece romanlarda yazılan ve benim inanmadığım bir nefret değil, kötülük yapmaktan zevk alan bir nefret değil, saygınızı kazanmış bir insana karşı önüne geçilmez bir tiksinti telkin eden, onun saçını, boynunu, yürüyüşünü, sesinin tınısını, kollarını, bacaklarını, bütün hareketlerini sizin açınızdan iğrenç kılan, ama yine de anlaşılmaz bir güçle sizi ona doğru çeken ve rahatsız edici bir dikkatle onun en ufak hareketlerini izlemek zorunda bırakan bir nefret duygusu. St. Jérôme'a karşı işte bu duyguyu hissediyordum.

St. Jérôme bir buçuk yıldır bizim evdeydi. Şimdi bu adamı soğukkanlılıkla değerlendirince onun tam bir Fransız, hem de son derece Fransız olduğunu düşünüyorum. Aptal değildi, oldukça iyi bir eğitim almıştı, bize karşı görevini büyük bir dikkatle ve özenle yerine getiriyordu, ancak bütün yurttaşlarıyla ortak, ama Rus karakterine son derece ters bencillik, kibir, küstahlık ve kendine cahilce güven özelliklerine sahipti. Bunlar benim hiç hoşuma gitmezdi. Anlaşılacağı gibi büyükannem fiziksel ceza konusundaki düşüncesini ona açıkladığı için bizi dövmeye cesaret edemezdi; yine de özellikle beni sık sık sopayla tehdit eder, fouetter[1] sözcüğünü çok iğrenç

1 Kırbaçlamak. (Fr.)

bir şekilde ve beni kamçılamak sanki ona en büyük hazzı veriyormuş gibi vurgulayarak söylerdi.

Hiç dayak yemediğim için dayak acısından da hiç korkmazdım, ama St. Jérôme'un bana vurabileceği düşüncesi bile ağır bir umutsuzluğa ve öfkeye düşürüyordu beni.

Kızdığı zamanlar Karl İvanoviç'in cetvelle ya da pantolon askısıyla hakkımızdan geldiği olurdu; fakat bunları anımsadığımda en ufak bir öfke bile duymam. Hatta sözünü ettiğim dönemde (o zamanlar on dört yaşındaydım) Karl İvanoviç beni dövse bile onun dayağına soğukkanlılıkla katlanırdım. Karl İvanoviç'i severdim, kendimi bildim bileli onu tanırdım ve ailemin bir üyesi olarak görmeye alışkındım; ama St. Jérôme, kendisine karşı bütün *büyüklerin* bende uyandırdıkları saygıdan başka hiçbir şey hissetmediğim kibirli, kendini beğenmiş bir adamdı. Karl İvanoviç, yürekten sevdiğim, yine de çocukça bir anlayışla toplumsal konum olarak kendimden aşağıya koyduğum yaşlı ve gülünç bir *lala*'ydı.

St. Jérôme ise tersine, herkesle eşit olmaya çalışan, eğitimli, yakışıklı genç bir züppeydi. Karl İvanoviç bizi her zaman serinkanlılıkla azarlar, cezalandırırdı ve bunu gerekli ama tatsız bir görev saydığı belliydi. St. Jérôme tersine, öğretmen rolünü allayıp pullamayı severdi; bizi cezalandırdığında bunu bizim yararımızdan çok kendi zevki için yaptığı belliydi. Kendi azametine kapılırdı. Son hece üzerinde güçlü vurgularla, accent circonflex'lerle söylediği şatafatlı Fransızca cümleler, benim için anlatılamayacak kadar iğrençti. Karl İvanoviç kızınca "kukla komedisi, yaramaz çocuk, kuduzböceği" derdi. St. Jérôme bize mauvais sujet, vilain garnement [2] gibi benim gururumu inciten sözler söylerdi.

Karl İvanoviç yüzümüzü köşeye döndürüp diz çöktürürdü, ceza bu durumdan kaynaklanan fiziksel acıdan ibaret olurdu; St. Jérôme, göğsünü şişirip eliyle azametli bir hareket yaparak korkunç bir sesle "À genoux, mauvais sujet!"

2 Alçak, namussuz. (Fr.)

diye bağırır, yüzümüz kendisine dönük olarak diz çökmemizi ve özür dilememizi buyururdu. Ceza aşağılama demekti.

Beni cezalandırmıyorlardı, hatta hiç kimse başıma gelenleri anımsatmıyordu; ama ben bu iki gün boyunca yaşadığım bütün o umutsuzluğu, utancı, korkuyu ve nefreti unutamadım. O günden sonra St. Jérôme umudunu kesip benimle hemen hemen hiç ilgilenmese de yüzüne umursamadan bakmaya alışamadım. Gözlerimiz rastlantıyla karşılaştığında bakışlarımda son derece açık bir düşmanlık ifadesi olduğunu düşünür, hemen umursamaz bir ifade takınmaya çalışırdım, ama bu kez de St. Jérôme'un numara yaptığını anladığını düşünerek kıpkırmızı kesilir, başımı başka yana çevirirdim.

Kısacası her ne şekilde olursa olsun onunla ilişkide olmak anlatılamayacak kadar zoruma gidiyordu.

XVIII. Bölüm
Hizmetçi Kızların Odası

Kendimi her geçen gün daha yalnız hissediyordum, en büyük zevkim bir kenara çekilip düşünmek, gözlem yapmaktı. Düşüncelerimin konusunu bir sonraki bölümde anlatacağım; gözlemlerimin tiyatro salonu ise benim için son derece ilginç ve heyecan verici bir romanın geçtiği hizmetçi kızların odasıydı. Bu romanın kadın kahramanı pek tabii ki Maşa'ydı. Maşa, daha bizim yanımıza girmeden önce kendisini tanıyan ve daha o zamandan onunla evlenmeye söz vermiş olan Vasiliy'e âşıktı. Beş yıl önce onları ayıran kader, büyükannemin evinde tekrar birleştirmiş, ancak *uygunsuz* ve *ele avuca sığmaz* dediği Vasiliy'le Maşa'nın evlenme meselesini duymak bile istemeyen Nikolay'ın (Nikolay Maşa'nın öz dayısıydı) şahsında aşklarının önüne engel çıkartmıştı.

Bu engel, önceden oldukça soğuk ve ilgisiz davranan Vasiliy'in Maşa'ya birdenbire âşık olmasına, hem de bu duyguyu ancak pembe gömlekli ve saçları pomatlı, terzilikten gelme bir uşağın hissedebileceği şekilde âşık olmasına yol açmıştı.

Vasiliy sevgisini son derece garip ve kaba biçimlerde göstermesine karşın (örneğin ne zaman Maşa'yla karşılaşsa kızın canını yakar, ya çimdikler, ya bir şaplak indirir, ya kızcağızın soluğunu kesecek kadar sıkı sarılırdı) gayet içtendi, hatta Nikolay'ın evlenmelerine kesin olarak hayır dediği

günden beri üzüntüsünden *kendini içkiye vermiş*, meyhane meyhane sürtmüş, kavga çıkartmış, kısacası birkaç kez karakola düşüp utanç verici cezalara çarptırılarak sevgisinin içtenliğini kanıtlamıştı. Ancak bu davranışlar ve sonuçları Maşa'ya bir hünermiş gibi görünür, Vasiliy'e duyduğu sevgiyi artırırdı. Vasiliy *karakolda alıkonulduğunda* Maşa'nın gözleri ağlamaktan günlerce kurumaz, talihsiz âşıkların işlerini yakından bilen Gaşa'ya acı kaderinden yakınır, dayısının azarlarına ve dayaklarına aldırış etmeden gizlice koşup polis karakoluna gider, sevgilisini ziyaret eder, avuturdu.

Sizi içine sokacağım topluluktan iğrenmeyin sevgili okurum. Eğer ruhunuzda sevgi ve şefkat telleri gevşemediyse hizmetçi kızların odasında da bu telleri titretecek şeyler bulunacaktır. Beni izlemek niyetinde misiniz bilemem ama ben hizmetçi odasında olan bitenleri görebildiğim merdiven sahanlığına gidiyorum. İşte üzerinde ütünün, kopuk burunlu mukavva bir bebeğin, el yıkama tasının bulunduğu raf; işte önünde kararmış küçük bir mum parçasının, bir ipek çilesinin, ısırılmış bir hıyarın ve bir şeker kutusunun dağınık olarak durduğu pencere, işte büyük maun masa, masanın üstünde yeni başlanmış bir dikiş, dikişin üstünde de basmayla kaplanmış bir kalıp duruyor. Masanın arkasında sevdiğim pembe keten elbisesi ve özellikle dikkatimi çeken mavi başörtüsüyle o oturuyor. O, iğneyle başını kaşımak ya da mumu düzeltmek için zaman zaman ara vererek dikiş dikiyor, bense bakıyor ve düşünüyorum: "Bu duru mavi gözlerle, bu kalın kumral saç örgüsü ve dik göğsüyle neden bir hanımefendi olarak doğmamış? Pembe kurdeleli bir başlıkla ve Mimi'ninki gibi değil de Tver Bulvarı'nda gördüğüm gibi ahududu rengi ipek bir sabahlıkla konuk odasında oturmak ne kadar yakışırdı. Gergefte nakış işlerdi, ben de aynadan ona bakardım, o ne isterse yapardım; mantosunu tutardım, yemeğini getirirdim..."

Ya şu pantolonunun dışına çıkarttığı pembe, kirli gömleğinin üstüne giydiği dar redingotu içindeki Vasiliy'in sarhoş

suratına ve iğrenç bedenine ne demeli? Bedeninin her hareketinde, sırtını her eğişinde yediği iğrenç dayakların kalıcı izlerini görür gibiyim...

Maşa, iğneyi yastığa batırdı ve içeri giren Vasiliy'e başını kaldırıp bakmadan:

— Yine ne var Vasya? –dedi.

— Ne olacak? *Ondan* bir iyilik gelir mi sanıyorsun? – diye karşılık verdi Vasiliy,– bir karar verse bari; *onun* yüzünden halim duman.

— Çay içer misiniz? –dedi öbür hizmetçi kız Nadyoja.

— Çok teşekkür ederim. Hem senin dayın olacak o hırsız benden niye nefret ediyor, niye ha? Güzel giysilerim, çalımım, yürüyüşüm yüzünden mi? Laf! Aman sen de! –dedi Vasiliy elini sallayıp.

İpliği dişiyle koparan Maşa:

— Uysal davranmak gerek, siz ise hep...

— Canıma tak etti artık!

Bu sırada büyükannemin odasından kapanan kapının sesi ve merdivenden çıkan Gaşa'nın homurdanması duyuldu.

— Gel de yaran, kendisi de bilmiyor ki ne istediğini... lanet olası, nasıl yaşamaksa böyle, sürgün cezası gibi! Sen günahlarımı bağışla Tanrım, –diye söyleniyordu Gaşa ellerini sallayarak.

Vasiliy, Gaşa'yı karşılamak için ayağa kalkarken:

— Saygılar Agafya Mihaylovna, –dedi.

— Burada ne işiniz var sizin? Senin saygını düşünecek halde değilim, –diye karşılık verdi Gaşa tehdit eder gibi bakarak,– hem niye buraya geliyorsun? Kızların odasına bir erkeğin girdiği görülmüş mü?

— Afiyette misiniz, öğrenmek istemiştim, –dedi Vasiliy ürkekçe.

— Yakında gebereceğim, –diye daha da büyük bir öfkeyle avaz avaz bağırdı Agafya Mihaylovna.

Vasiliy gülmeye başladı.

— Bunda gülecek bir şey yok, git diyorsam git! Şuna bak bir de evlenmeye kalkıyor alçak herif! Hadi marş, defol!

Sonra Agafya Mihaylovna ayaklarını yere vurarak odasına geçti ve kapıyı öyle sert çarptı ki, pencerenin camları zangırdadı.

Duvarın ardından uzun bir süre daha her şeye ve herkese sövüp saymaya, yaşadığı hayata lanet okumaya devam ederek eşyalarını sağa sola savurduğu ve sevgili kedisini kulaklarına vurarak dövdüğü duyuldu; sonunda kapı aralandı ve kuyruğundan tutulup fırlatılan kedi acı acı miyavlayarak kapıdan dışarı uçtu.

— Anlaşılan çay içmeyi başka bir sefere bırakmak gerekiyor, –dedi Vasiliy fısıldayarak,– hoşça kalın.

— Yok canım, –dedi Nadyoja göz kırparak,– ben hemen gidip semavere bakayım.

Nadyoja odadan çıkar çıkmaz Maşa'ya iyice sokulan Vasiliy:

— Bu işe bir son vereceğim, –diye devam etti konuşmasına,– ya dosdoğru kontesin yanına gidip "böyleyken böyle" diyeceğim, ya da her şeyi bırakıp dünyanın öbür ucuna gideceğim yemin ederim.

— Ben nasıl yalnız kalırım...

— Yalnızca sana acıyorum, yoksa çook-taan alıp başımı gitmiştim yemin ederim.

Bir dakikalık suskunluktan sonra Maşa:

— Vasya, gömleklerini getirsen de yıkasam, –dedi ve gömleğinin yakasını tutup ekledi:– Baksana kapkara olmuş.

Bu sırada alt kattan büyükannemin çıngırağının sesi duyuldu ve Gaşa odasından çıktı.

Kendisini görünce telaşla ayağa kalkan Vasiliy'i kapıya doğru iterek:

— Alçak herif kızdan ne istiyorsun? –dedi.– Kızcağızı ne hale getirdin, hâlâ musallat oluyorsun, gözyaşlarını seyretmek hoşuna gidiyor herhalde azgın herif. Defol! Gözüm

görmesin seni. Ne buldun onda? –diye devam etti Maşa'ya dönerek.– Onun yüzünden dayından az mı dayak yedin? Yo, dediğim dedik, Vasiliy Gruskov'dan başkasına varmam, diyorsun. Aptal!

Maşa birden dökülmeye başlayan gözyaşları arasında:

— Evet, öldürsen de başkasına varmam, başkasını sevmem, –dedi.

Sandığın üstüne uzanmış başörtüsüyle gözyaşlarını silen Maşa'yı uzun süre izledim; Vasiliy'le ilgili görüşümü değiştirmek için her yolu denemek ve bu adamın Maşa'ya hangi açıdan bu kadar çekici gelebildiğini anlamak istiyordum. Ancak Maşa'nın üzüntüsünü içtenlikle hissetsem de Maşa gibi benim gözümde büyüleyici bir insanın nasıl olup da Vasiliy'i sevebildiğini hiç anlayamıyordum.

Üst kata, odama döndükten sonra "Büyüdüğüm zaman Petrovskoye benim payıma düşecek, Vasiliy'le Maşa da benim toprak kölem olacaklar,"–diye düşünüyordum kendi kendime. "Çalışma odasında oturup pipomu içeceğim. Maşa elinde ütüyle mutfağa gidecek. Ben 'Maşa'yı çağırın bana,' diyeceğim. Maşa gelecek ve odada başka kimse olmayacak... Birden içeri Vasiliy girecek ve Maşa'yı görünce 'Mahvoldum!' diyecek, Maşa da ağlamaya başlayacak; 'Vasiliy! Maşa'yı sevdiğini, onun da seni sevdiğini biliyorum, al şu bin rubleyi onunla evlen, Tanrı size mutluluk versin,' diyeceğim, sonra da oturma odasına gideceğim. Zihnimizden ve hayalimizden hiç iz bırakmadan geçen sayısız düşünce ve hayal arasında derin duygusal izler bırakanlar da vardır. Öyle ki, artık düşüncenin özünü değil, aklında güzel bir şey olduğunu anımsarsın, düşüncenin izlerini hissedersin ve bu düşünceyi yeniden canlandırmaya çalışırsın. Maşa'nın sadece ve sadece Vasiliy'le evlenmekle bulabileceği mutluluk için kendi duygularımı feda etme düşüncesi de ruhumda bu türden derin bir iz bırakmıştı.

XIX. Bölüm
İlkgençlik

İlkgençlik yıllarımda hep düşündüğüm ve düşünmeyi çok sevdiğim konuların yaşıma ve konumuma hiç uymayan şeyler olmasına kimse inanmaz. Ama bence insanın konumuyla tinsel etkinliği arasındaki aykırılık gerçeğin en doğru göstergesidir.

Yalnız ve içe dönük manevi bir yaşam sürdüğüm bir yıl boyunca insanın görevleri, gelecekteki yaşam, ruhun ölümsüzlüğü gibi soyut konular çıkmıştı karşıma ve benim zayıf çocuk aklım, deneyimsizliğin tüm ateşiyle insan aklının ulaşabileceği en yüksek basamakta ortaya konulan, ama aklın çözümleme olanağından yoksun olduğu konuları anlamaya çabalıyordu.

Bence insan aklı, her bir insanın kendi gelişimi sırasında aklın kuşaklar boyunca yürüdüğü yoldan geçer, çeşitli felsefi kuramların temeli olan düşünceler aklın ayrılmaz parçalarını oluşturur; ama her insan bu felsefi kuramların varlığını bilmeden önce de az çok bilincindedir bunların.

Bu düşünceler öylesine açık ve şaşırtıcı şekilde aklıma geliyordu ki, bu kadar büyük ve yararlı gerçekleri *ilk kez* benim bulduğumu düşünerek onları hayata uyarlamaya bile çalışıyordum.

Bir keresinde mutluluğun dış nedenlere değil, bu dış nedenlere karşı takındığımız tavra bağlı olduğu düşüncesi gel-

di aklıma; acı çekmeye alışan bir insan mutsuz olamazdı ve ben de zorluklara alışmak için Tatişçev ciltlerini öne doğru uzattığım kollarımın üstünde canım çok acısa da beş dakika tutuyordum ya da kilere gidiyor, urganı alıp çıplak sırtıma öyle can yakacak şekilde vuruyordum ki, gözlerimden yaş geliyordu.

Başka bir gün birdenbire ölümün her saat, her dakika beni beklediğini anımsayıp, insanların bunu neden hâlâ anlamadıklarına bir anlam veremeyerek insanın mutlu olmak için geleceği düşünmeden, sadece yaşadığı anın tadını çıkartmak dışında bir yolu olmadığına karar verdim ve bu düşüncenin etkisiyle üç gün dersleri bir yana bıraktım, sadece yatağıma uzanarak rasgele bir roman seçip okumanın ve son paramla aldığım ballı çörekleri yemenin tadını çıkarttım.

Bir keresinde karatahtanın önünde durmuş tebeşirle çeşitli şekiller çizerken ansızın aklıma gelen şu düşünceyle irkildim: "Simetri neden göze hoş gelir? Simetri nedir? Doğuştan gelme bir duygu dedim kendi kendime. Peki bu duygu neye dayanır? Yaşamda her şeyde simetri var mıdır? Tersine, işte yaşam bu (tahtaya oval bir şekil çizdim). Yaşamdan sonra ruh sonsuzluğa geçiyor; işte sonsuzluk da bu (ovalin bir yanından tahtanın tam ucuna kadar bir çizgi çektim). Peki neden öbür tarafta böyle bir çizgi yok? Evet, aslında sonsuzluk nasıl tek taraflı olabilir, herhalde bu yaşamdan önce de vardık, ama bununla ilgili anılarımızı yitirdik."

Bana son derece yeni ve açık görünen ve şimdi ilişkisini güçlükle kavrayabildiğim bu düşünce çok hoşuma gitmiş, elime bir kâğıt alarak bunu yazılı olarak açıklamaya çalışmıştım; fakat bunu yaparken bir anda kafama o kadar çok düşünce üşüşmüştü ki, ayağa kalkıp odada dolaşmak zorunda kalmıştım. Pencereye yaklaştığımda arabacının o sırada su arabasına koştuğu at dikkatimi çekmiş ve bütün düşüncelerim, bu at öldüğünde ruhu acaba hangi hayvana ya da insana geçecek sorusunun yanıtına yoğunlaşmıştı. Bu sırada

odadan geçen Volodya düşüncelere daldığımı fark edip gülümsemiş ve bu gülümseme, düşündüğüm şeylerin korkunç birer saçmalık olduğunu anlamam için yeterli olmuştu.

Aklıma gelen bu olayı sırf benim ne türden soyut düşüncelerle uğraştığımı okurumun anlaması için anlattım.

Ancak tüm felsefi akımlar içinde bir teki bile bir zamanlar beni delirmeye yakın bir duruma getiren kuşkuculuk kadar ilgimi çekmemişti. Bütün dünyada benden başka hiç kimsenin ve hiçbir şeyin var olmadığını, nesnelerin nesne değil, ancak dikkatimi onlara çevirdiğimde ortaya çıkan hayaller olduğunu, düşünmekten vazgeçtiğimde bu hayallerin hemen yok olduklarını sanıyordum. Kısacası nesnelerin değil, benim bu nesnelere karşı tavrımın var olduğu konusunda Schelling'le[1] hemfikirdim. Bu *sabit fikir*'in etkisi altında öyle çılgınlık düzeyine ulaştığım anlar vardı ki, benim olmadığım taraftaki boşluğu (néant) ansızın yakalayabilmek umuduyla arada bir karşı tarafa hızla göz atıyordum.

Tinsel etkinliğimizin acınası, önemsiz zembereği insan aklı!

Benim zayıf aklım, nüfuz edemediği şeyleri anlayamıyor, gücünün üstünde çalışarak inançları, yaşamımın mutluluğu için hiç dokunmamam gereken inançları birbiri arkasına yitiriyordu.

Bütün bu ağır tinsel zahmetin sonucunda irademin gücünü zayıflatan işlek bir zekâdan ve duyguların tazeliğini, aklın açıklığını yok eden sürekli bir tinsel analiz alışkanlığından başka bir şey geçmedi elime.

Soyut düşünceler, insanın belli bir anda ruhunun durumunu kavrama ve onu belleğine aktarma yeteneği sayesinde oluşur. Soyut düşüncelere olan eğilimim bilincimi öylesine anormal derecede geliştirmişti ki, en basit bir şeyi düşünmeye başladığımda bile düşüncelerimin içinden çıkılmaz analiz çemberinin içine düşüyor, artık kafamı kurcalayan konuyu

1 Friedrich Wilhelm Joseph von Schelling, 1775-1854 yıllarında yaşamış Alman filozof. (ç.n.)

değil, ne düşündüğümü düşünüyordum. Kendi kendime "Ben ne düşünüyorum?" diye sorarak "Ne düşündüğümü düşünüyorum," yanıtını veriyordum. Peki şimdi ne düşünüyorum? Ne düşündüğümü, hangi konuyu düşündüğümü düşünüyorum vesaire. Kafam karışıyordu...

Ancak yaptığım felsefi keşifler gururumu aşırı derecede okşuyordu: Kendimi tüm insanlığın yararı için yeni gerçekler keşfeden yüce bir insan olarak hayal ediyor, sahip olduğum üstünlüğün farkında olduğumdan diğer ölümlülere gururla bakıyordum. Ama tuhaf bir şey vardı: Bu ölümlülerle tartışmaya girdiğimde onlardan çekiniyordum ve kafamda kendimi ne kadar yükseğe çıkartırsam, başkalarının yanında üstünlüğümün farkında olduğumu o derece az gösterebiliyor, bu da bir yana, söylediğim en basit sözden ve yaptığım en basit davranıştan utanmama alışkanlığını bile kazanamıyordum.

XX. Bölüm
Volodya

Evet, yaşamımın bu dönemi, benim için anlattıkça daha ağır ve daha zor bir dönem haline geliyor. Yaşamımın ilk zamanlarını parlak ve hiç sönmeyen bir ışıkla aydınlatan gerçekten sıcacık duygular hissettiğim anlar, bu dönemle ilgili anılarım arasında çok çok az yer alıyor. İlkgençlik çölünü elimde olmadan daha hızlı adımlarla koşarak geçmek istiyorum, gerçekten tatlı ve soylu dostluk duygusunun bu dönemin sonunu yine parlak ışığıyla aydınlattığı ve güzellikle, şiirle dolu yeni bir dönemin, gençlik döneminin temelini attığı o mutlu döneme bir an önce erişmek istiyorum.

Anılarımı saat saat anlatmayacağım, ama hikâyemi ulaştırdığım bu dönemin, karakterim üzerinde ve yolumu çizmemde belirleyici ve hayırlı bir etkiye sahip olağanüstü bir insanla beni yakınlaştıran bu dönemin en önemli anılarına hızlı bir bakış atacağım.

Volodya yakında üniversiteye girecek, artık ona ayrı öğretmenler geliyor ve bana erişilmez hikmetler gibi görünen fonksiyonları, sinüsleri, koordinatları ve benzeri şeyleri tebeşiri karatahtaya cesurca vura vura anlatmasını kıskançlıkla ve elimde olmadan saygıyla dinliyorum. İşte bir pazar günü öğleden sonra bütün öğretmenler ve iki profesör, büyükannemin odasında toplanıp babamla bazı konukların huzurunda Volodya'nın büyükannemi büyük bir sevince

boğarak olağanüstü bilgisini ortaya koyduğu üniversite sınavının provasını yapıyorlar. Bana da bazı konulardan sorular soruyorlar, ama benim son derece kötü olduğum anlaşılıyor, profesörler büyükannemin karşısında benim bilgisizliğimi gizlemeye çalışıyorlar, bu durum beni daha da çok utandırıyor. Ama benimle daha az ilgileniyorlar: Ben daha on beş yaşındayım, dolayısıyla sınava girmeme daha bir yıl var. Volodya ancak öğle yemeğine doğru aşağı iniyor, bütün gününü, hatta akşamlarını yukarıda derslerinin başında geçiriyor, zorla değil, kendi isteğiyle. Volodya son derece onurludur ve sınavı şöyle böyle değil, çok başarılı bir puanla kazanmak istiyor.

İşte ilk sınav günü geldi çattı. Volodya bronz düğmeli lacivert frakını giydi, altın saatini taktı, rugan çizmelerini ayağına geçirdi; babamın faytonunu kapının önüne getiriyorlar, Nikolay diz örtüsünü kenara çekiyor ve Volodya St. Jérôme'la birlikte üniversiteye gidiyor. Kızlar, özellikle de Katenka sevinçli, pencereden heyecanlı yüzlerle arabaya binen Volodya'nın düzgün bedenine bakıyorlar, babam "Tanrı yardım etsin, Tanrı yardım etsin," diyor, pencerenin yanına zar zor gelen büyükannem ise fayton sokağın köşesinde kayboluncaya dek gözlerinde yaşlarla Volodya'yı takdis ediyor, bir şeyler mırıldanıyor.

Volodya eve dönüyor. Herkes "Ne oldu? İyi geçti mi? Kaç puan aldın?" diye sabırsızlıkla soruyor, ama yüzündeki neşeli ifadeden iyi geçtiği anlaşılıyor. Volodya beş almış. Ertesi gün aynı başarı dilekleri ve aynı korkuyla Volodya uğurlanıyor, aynı sabırsızlık ve aynı sevinçle karşılanıyor. Bu şekilde dokuz gün geçiyor. Onuncu gün sonuncu ve en zor sınav olan din dersi sınavı yapılacak, herkes pencerenin önünde dikilmiş büyük bir sabırsızlıkla onu bekliyor. Saat iki olmuş Volodya ortalıkta yok.

— Aman Tanrım! Onlar! Onlar! –diye bağırıyor Lyuboçka cama yüzünü dayamış.

Gerçekten de Volodya faytonda St. Jérôme'un yanında oturuyor, ama üzerinde artık lacivert frak ve gri kasket değil, mavi yakası işlemeli öğrenci üniforması, başında üç köşeli şapka var ve yaldızlı kısa kılıcı yanından sarkıyor.

Büyükannem, Volodya'yı üniformasıyla görünce:

— Ne vardı, sen de sağ olsaydın da görseydin! –diye haykırıyor ve baygınlık geçiriyor.

Volodya pırıl pırıl parlayan bir yüzle kapıya koşuyor, beni, Lyuboçka'yı, Mimi'yi ve bu sırada kulaklarına kadar kızaran Katenka'yı kucaklayıp öpüyor. Volodya sevinçten kendini kaybetmiş durumda. Bu üniformanın içinde ne kadar da yakışıklı! Mavi yaka belli belirsiz çıkan ince siyah bıyıklarına ne kadar yakışıyor! Beli ne kadar ince ve uzun, yürüyüşü ne kadar soylu! Bu unutulmaz günde hepimiz büyükannemin odasında öğle yemeği yiyoruz, herkesin yüzü sevinçle parlıyor ve yemekten sonra tatlımızı yerken sofracıbaşı yüzünde nazik, saygı uyandıran, aynı zamanda da neşeli bir ifadeyle peçeteye sarılmış bir şişe şampanya getiriyor. Büyükannem, *mamanın* ölümünden sonra ilk kez şampanya içiyor, Volodya'yı kutlayarak bir kadeh şampanyayı bitiriyor ve ona bakarak yine sevinçten ağlıyor. Volodya artık avludan kendi arabasıyla çıkıp gidiyor, arkadaşlarını *odasında* kabul ediyor, tütün içiyor, balolara gidiyor. Hatta bir keresinde arkadaşlarıyla birlikte odasında otururken iki şişe şampanyayı içip bitirdiklerini, her kadeh kaldırışlarında birtakım gizemli kişilerin sağlığından söz ettiklerini ve le fond de la bouteille[1]'in kime kalacağı konusunda tartıştıklarını kendi gözlerimle gördüm. Ancak Volodya öğle yemeğini düzenli olarak evde yiyor, yemekten sonra da eskisi gibi oturma odasında oturuyor ve Katenka'yla gizli gizli sohbet ediyor; ikisinin konuşmasına katılmayan biri olarak duyabildiğim kadarıyla okudukları romanların kadın ve erkek kahramanlarından, kıskançlıktan, aşktan söz ediyorlar yalnızca; bu

1 Şişenin dibi. (Fr.)

konuşmalarda dikkate değer ne bulduklarını ve neden böyle ince ince gülümsediklerini, ateşli ateşli tartıştıklarını hiç anlayamıyorum.

Katenka'yla Volodya arasında iki çocukluk arkadaşı arasındaki anlaşılabilir dostluktan başka onları bizden uzaklaştıran, kendi aralarında gizlice bağlayan birtakım garip ilişkiler olduğunun farkındayım.

XXI. Bölüm
Katenka ve Lyuboçka

Katenka on altı yaşında; boyu uzadı; ergenlik çağındaki kızlara özgü şekilsizlik, utangaçlık ve hareketlerdeki beceriksizlik yerini açan bir çiçeğin uyumlu tazeliğine ve inceliğine bıraktı; ama o değişmedi. Aynı açık mavi gözler ve gülümseyen bakışlar, alnıyla neredeyse tek bir çizgi oluşturan aynı küçük, düz burun ve tatlı gülümsemesiyle aynı küçük ağız, duru pembe yanaklarında aynı minik gamzeler, bembeyaz eller... ve *tertemiz* kız adı ona eskisi gibi nedense çok uyuyor. Katenka'da yeni olan tek şey, büyükler gibi taşıdığı kalın kumral saç örgüsü ve yeni yeni belirmesiyle onu hem sevindiren, hem de utandıran genç göğüsleri.

Lyuboçka, onunla birlikte büyüdükleri, birlikte yetiştikleri halde tüm davranışlarıyla bambaşka bir kız.

Lyuboçka uzun boylu değil, geçirdiği hastalık yüzünden bacakları hâlâ çarpık, vücudu çok çirkin. En güzel yeri gözleri. Gözleri gerçekten çok güzel, iri, kara ve tarifi olanaksız hoş bir ciddiyet ve saflık ifadesiyle öylesine dolu ki, dikkat çekmemesi olanaksız. Lyuboçka her bakımdan basit ve doğaldır; Katenka ise birilerine benzemek istiyor gibidir. Lyuboçka her zaman dosdoğru bakar ve bazen iri kara gözlerini birinin üstünde durdurup o kadar uzun süre bakışlarını çekmez ki, bu yaptığı şeyin saygısızlık olduğunu söyleyerek kızarlar ona; Katenka, aksine kirpiklerini indirir, gözlerini

kısar ve gözlerinin çok iyi gördüğünü bildiğim halde miyop olduğuna inandırır. Lyuboçka yabancıların yanında kırılıp dökülmeyi sevmez, konukların yanında biri onu öpmeye kalkıştığında suratını asar, *sevecenliklere* katlanamadığını söyler; Katenka, aksine konukların yanında her zaman özellikle Mimi'ye karşı çok sevecendir, kız arkadaşlarından birinin koluna girip salonda gezinmeyi sever. Lyuboçka çok güler, bazen gülme nöbeti geçirirken kollarını sallayarak odada koşar; Katenka, aksine gülmeye başladığında mendiliyle ya da elleriyle ağzını kapatır. Lyuboçka her zaman düz oturur, yürürken kollarını aşağı sallandırır; Katenka başını hafifçe yana eğer ve kollarını kavuşturarak yürür. Lyuboçka yetişkin bir erkekle konuştuğunda çok sevinir ve mutlaka bir hafif süvari subayıyla evleneceğini söyler; Katenka ise bütün erkekleri iğrenç bulduğunu, hiçbir zaman evlenmeyeceğini söyler, bir erkek kendisiyle konuştuğunda korkuyormuş gibi bir tavır takınır. Lyuboçka korsesini "soluk alamayacak" kadar çok sıktığı için Mimi'ye kızar ve yemek yemeyi sever; Katenka, aksine parmağını sık sık elbisesinin altından korsesinin sivri ucuna sokarak bize korsenin kendisine ne kadar bol geldiğini gösterir ve son derece az yemek yer. Lyuboçka portre çizmeyi sever, Katenka ise sadece çiçek ve kelebek resimleri yapar. Lyuboçka, Field'in[1] konçertolarını, Beethoven'in bazı sonatlarını çok mükemmel çalar; Katenka varyasyonlar ve valsler çalar, tempo tutar, tuşlara vurur, durmadan pedala basar ve herhangi bir esere başlamadan önce duygulu bir şekilde üç akor *arpeggio* çalar...

Ancak o zamanki düşünceme göre, Katenka daha çok bir yetişkine benzerdi, bu yüzden de çok hoşuma giderdi.

1 John Field (1782 Dublin-1837 Moskova), yaşamının büyük bölümünü Rusya'da geçirmiş, "noktürn"ün yaratıcısı İrlandalı besteci ve piyano virtüözü. (ç.n.)

XXII. Bölüm
Babam

Babam Volodya'nın üniversiteye girdiği günden beri çok neşeli ve büyükannemin dairesine yemek yemeye eskisinden daha sık geliyor. Bununla birlikte babamın bu neşesinin nedeni, Nikolay'dan öğrendiğime göre, son zamanlarda kumarda çok para kazanmış olması. Hatta akşamları, kulübe gitmeden önce yanımıza gelip piyanonun başına oturduğu, bizleri çevresine toplayıp yumuşak çizmelerini (ökçeli ayakkabılara katlanamaz ve hiç giymez) yere vurarak Çingene şarkıları söylediği zamanlar bile oluyor. Babamı taparcasına seven ve onun gözdesi olan Lyuboçka'nın o anlardaki insanı güldüren hayranlığını görmeniz gerekirdi. Babam bazen ders odalarına girer ve sert bir yüz ifadesiyle ders anlatışımı dinler, ancak yanlışlarımı düzeltmek niyetiyle söylediği bazı sözlerden bana öğretilen konuyu iyi bilmediğini anlardım. Bazen büyükannem homurdanmaya başladığında ve durup dururken herkese sinirlendiğinde usulca bize göz kırpıp işaretler yapardı. "*Biz* de paparayı yedik çocuklar," derdi sonra. Çocuk hayalgücümün onu koyduğu erişilmez yükseklikten yavaş yavaş aşağı iniyordu gözümde. İri, beyaz elini eskisi gibi sevgi ve saygıyla öperdim, ama artık babam hakkında düşünüyor, davranışlarını irdeliyordum ve onunla ilgili olarak ister istemez varlığıyla beni korkutan düşünceler

geliyordu aklıma. Bana böyle pek çok düşünce telkin eden ve pek çok manevi acı veren bir olayı asla unutmam.

Bir akşam geç vakit, odasında giyinmekte olan Volodya'yı da yanında baloya götürmek üzere sırtında siyah frakı ve beyaz yeleğiyle konuk odasına girdi. Büyükannem yatak odasında Volodya'nın baloya gitmeden önce kendisine görünmek için yanına gelmesini bekliyordu (büyükannem, her balodan önce Volodya'yı yanına çağırmak, hayır duası etmek, kılığını kıyafetini gözden geçirmek ve öğüt vermek gibi bir alışkanlık edinmişti). Tek bir lambanın aydınlattığı salonda Mimi, Katenka'yla birlikte bir aşağı bir yukarı dolaşıyor, Lyuboçka ise piyanonun başına oturmuş, mamanın en sevdiği parça olan Field'in ikinci konçertosunu tekrar tekrar çalarak ezberlemeye çalışıyordu.

Kız kardeşimle annem arasındaki gibi ana-babadan gelme bir benzerliği hiç görmedim. Yüzlerinde, endamlarında değil, belli belirsiz bir şeydeydi bu benzerlik: Ellerinde, yürüyüşlerinde, özellikle seslerinde ve kullandıkları bazı sözlerdeydi. Lyuboçka sinirlenir, "Bir türlü bırakmıyorlar ki," derdi. Mamanın da söylemeye alışkın olduğu bu *bir türlü* sözlerini öyle uzata uzata söylerdi ki, annemin sesini duyduğumu sanırdım; ama en tuhaf olan da Lyuboçka'nın piyano çalışında ve bu sırada yaptığı hareketlerdeki benzerlikti: Elbisesini aynı şekilde düzeltir, sol eliyle yukarıdan tutarak nota sayfalarını çevirir, zor bir bölümü çalmayı uzun süre başaramadığında kızarak yumruğunu aynı şekilde tuşlara vurur ve "Ah Tanrım!" derdi. Jeu perlé[1] diye çok güzel bir şekilde adlandırılan ve günümüzün en yeni piyanistlerinin yaptıkları tüm hokus pokusların bile güzelliğini unutturamadığı harikulade Field tarzı piyano çalışındaki belli belirsiz incelik ve berraklık da aynı anneminki gibiydi.

Babam küçük, hızlı adımlarla odaya girmiş, onu görünce çalmayı bırakan Lyuboçka'nın yanına gitmişti.

1 Kusursuz icra. (Fr.)

— Hayır, çal Lyuba, çal, –dedi onu yerine oturtarak,– seni dinlemeyi ne kadar sevdiğimi bilirsin...

Lyuboçka çalmaya devam etti, babamsa uzun süre dirseklerine dayanarak Lyuboçka'nın karşısında oturdu; sonra hızla omuzlarını silkip ayağa kalktı ve odada dolaşmaya başladı. Piyanoya her yaklaştığında duruyor, gözlerini Lyuboçka'ya dikip uzun uzun bakıyordu. Hareketlerinden ve yürüyüşünden heyecan içinde olduğunu fark ediyordum. Salonda dolaşırken birkaç kez Lyuboçka'nın oturduğu sandalyenin arkasında durup onun siyah saçlarını öptü, sonra hızla geri dönüp yürümeye devam etti. Lyuboçka çaldığı parçayı bitirdikten sonra babamın yanına giderek "İyi çaldım mı?" diye sorduğunda hiçbir şey söylemeden Lyuboçka'nın başını ellerinin arasına alıp alnından öptü. Gözleri daha önce hiç görmediğim kadar tatlı bakıyordu.

Lyuboçka, babamın saatinin zincirini elinden bırakıp hayretle açılmış iri gözlerini babamın yüzüne dikerek:

— Ah Tanrım! Ağlıyorsun sen! –dedi birden.– Affet beni canım babacığım, bunun *mamanın* parçası olduğunu unuttum.

— Hayır canım, daha sık çal, –dedi babam heyecandan titreyen bir sesle,– seninle birlikte ağlamak bana ne kadar iyi geliyor bir bilsen...

Lyuboçka'yı bir kez daha öptü ve içindeki heyecanı bastırma gayretiyle omuz silkip Volodya'nın odasının bulunduğu koridora açılan kapıdan çıktı.

Koridorun ortasında durarak:

— Voldemar! Hazır mısın? –diye bağırdı. Tam bu sırada beyi görünce başını öne eğerek geçip gitmek isteyen hizmetçi Maşa yanından geçiyordu. Babam kızı durdurdu.

— Sen de gittikçe güzelleşiyorsun, –dedi Maşa'ya doğru eğilerek.

Maşa kıpkırmızı kesilip başını daha da çok eğdi.

— İzninizle, –dedi Maşa fısıltıyla.

Babam, Maşa yanından geçerken beni görünce omuz silkip öksürerek:

— Hadi Voldemar, geliyor musun? –diye tekrar seslendi.

Babamı seviyordum, ama insan aklı yüreğinden bağımsız bir yaşam sürüyor, sık sık da duygularını aşağılayan, duyguları açısından anlaşılmaz ve acımasız düşünceler barındırıyor içinde. Uzaklaştırmak istediğim halde böyle düşünceler benim de aklıma geliyordu...

XXIII. Bölüm
Büyükannem

Büyükannem günden güne zayıflıyor; odasından zil sesi, hırçın Gaşa'nın homurdanması ve açılan kapanan kapıların gürültüsü giderek daha çok işitiliyor ve artık bizi çalışma odasındaki Voltaire koltuğunda değil, yatak odasında dantelli yastıklarla dolu yüksek karyolasında kabul ediyor. Ona merhaba derken elinin üzerindeki soluk sarımsı, perdahlanmış gibi parlak yumruyu, odada ise beş yıl önce anneciğimin odasında duyduğum ağır kokuyu fark ediyorum. Doktor günde üç kez uğruyor odasına, birkaç kez de konsültasyon yapılmış durumda. Ancak karakteri ve tüm ev halkına, özellikle de babama karşı mağrur ve resmî davranışları zerre kadar değişmedi; eskiden olduğu gibi sözcükleri uzatıyor, kaşlarını kaldırıyor ve "Canım," diyor.

Birkaç gündür bizi artık yanına bırakmıyorlar ve bir sabah St. Jérôme, ders saatinde Lyuboçka ve Katenka'yla birlikte gezmeye gitmemi söylüyor. Kızağa binerken sokakta büyükannemin odasının pencerelerinin önüne denk gelen yere saman serildiğini ve kapımızın yakınında birtakım lacivert elbiseli adamların dikildiğini fark ettiğim halde, böyle münasebetsiz bir saatte bizi niçin gezmeye gönderdiklerini bir türlü anlayamıyorum. O gün, gezinti sırasında Lyuboçka'yla ben her basit olayın, her sözün, her hareketin bizi güldürdüğü çok neşeli bir ruh hali içindeyiz nedense.

Tablasına sıkı sıkı sarılmış bir işportacı koşar adım yolun karşısına geçiyor, gülüyoruz. Hırpani kılıklı bir arabacı dizginlerin uçlarını sallayarak bizim kızağın peşinden dörtnala geliyor, kahkahalar atıyoruz. Filipp'in kamçısı kızağın ayağına takılıyor; başını çevirerek "Aman be," diyor ve biz gülmekten ölüyoruz. Mimi hoşnutsuz bir ifadeyle sadece *aptalların* nedensiz güleceğini söylüyor ve gülmemek için kendini tutmaktan kıpkırmızı kesilen Lyuboçka yan gözle bana bakıyor. Bakışlarımız karşılaşıyor, öyle müthiş bir kahkaha atıyoruz ki, gözlerimizden yaş geliyor, soluğumuzu kesen kahkaha dalgasını durdurabilecek durumda değiliz. Biraz sakinleşir sakinleşmez Lyuboçka'ya bakıp epeydir aramızda moda olan, bizi her zaman güldüren sözü söylüyorum ve tekrar makaraları koyveriyoruz.

Eve dönerken Lyuboçka'yı güldürecek şekilde suratımı çarpıtmak üzere tam ağzımı açtığımda kapının iki kanadından birine dayanmış siyah tabut kapağı gözüme çarpıyor ve ağzım öyle çarpık kalıyor.

Solgun bir yüzle bizi karşılamaya çıkan St. Jérôme:

— Votre grand-mère est morte![1] –diyor.

Büyükannemin bedeni evde kaldığı sürece ağır bir duyguyu, ölüm korkusunu hissediyorum, yani ölü beden bana günün birinde öleceğimi, nedense hüzünle karıştırmaya alıştığımız bir duyguyu canlı ve tatsız bir şekilde anımsatıyor. Büyükanneme üzülmüyorum, zaten onun için gerçekten üzülen kimse de yok sanıyorum. Ev başsağlığına gelenlerle dolu olsa da korkunç acısıyla beni sözcüklerle ifade edilemeyecek şekilde etkileyen bir kişi dışında hiç kimse büyükannemin ölümüne üzülmüyor. Bu kişi hizmetçi Gaşa. Tavan arasına çıkıyor, kapıyı içeriden kilitliyor, hiç susmadan ağlıyor, kendisine lanetler ediyor, saçlarını yoluyor, söylenen hiçbir sözü dinlemek istemiyor ve sevgili hanımını kaybettikten sonra kendisi için tek tesellinin ölüm olacağını söylüyor.

1 Büyükanneniz öldü! (Fr.)

Bir kez daha yineliyorum, duygu meselesindeki gerçekdışılık, gerçeğin en inandırıcı göstergesidir.

Büyükannem artık yok, ama evimizde onunla ilgili anılar ve türlü dedikodular hâlâ yaşıyor. Bu dedikodular daha çok ölmeden önce hazırladığı ve büyükannemin vasisi olan Prens İvan İvanoviç'ten başka hiç kimsenin bilmediği vasiyetnamesiyle ilgili. Büyükannemin adamları arasındaki heyecanı fark ediyorum, kime ne kaldığına ilişkin dedikodular duyuyorum, itiraf edeyim, elimde olmayan bir sevinçle mirası bizim alacağımızı düşünüyorum.

Altı hafta sonra evin her zamanki ayaklı gazetesi Nikolay, büyükannemin tüm mal varlığını Lyuboçka'ya bıraktığını, Lyuboçka'nın evleninceye kadar vesayetini de babama değil, Prens İvan İvanoviç'e verdiğini anlatıyor bana.

XXIV. Bölüm
Ben

Üniversiteye girmeme topu topu birkaç ay var. Derslerime iyi çalışıyorum. Artık öğretmenleri korkmadan bekliyorum, hatta ders odasında olmak beni mutlu bile ediyor.

Çalıştığım dersi sırasıyla güzelce anlatmak neşelendiriyor beni. Matematik fakültesine hazırlanıyorum, gerçeği söylemek gerekirse bu seçimi sırf sinüs, tanjant, diferansiyel, integral gibi sözcükler çok hoşuma gittiği için yaptım.

Boyum Volodya'dan çok daha kısa, geniş omuzlu ve şişmanım, eskisi gibi çirkinim ve eskisi gibi buna üzülüyorum. Özgün biri gibi görünmeye çalışıyorum. Beni avutan tek şey, babamın benim için *akıllı bir suratım* olduğunu söylemesi ve benim buna inanmam.

St. Jérôme benden hoşnut, beni övüyor ve ben bırakın ondan nefret etmeyi, *benim yeteneklerime, aklıma* sahip birinin şunları şunları yapmaması utanç verici bir şeydir dediği zamanlar onu sevdiğimi bile düşünüyorum.

Hizmetçi kızların odasını artık çoktandır gözetlemiyorum, kapının ardına saklanmak utandırıyor beni, ayrıca Maşa'nın Vasil'e âşık olduğuna inanmam da itiraf edeyim, beni ondan biraz soğuttu. Vasil'in ricası üzerine evlenmek için babamdan bizzat ben izin aldıktan sonra Maşa'yla evlenmesi de bu talihsiz tutkudan kesin olarak kurtardı beni.

Gençler, teşekkür etmek için ellerinde şeker tepsisiyle babamın yanına geldiklerinde ve mavi kurdeleli başlığıyla Maşa hepimizi tek tek omzumuzdan öperek teşekkür ettiğinde hissettiğim küçücük de olsa bir heyecan değil, yalnızca Maşa'nın saçlarından gelen güllü pomat kokusuydu.

Ömrüm boyunca bana daha pek çok zarar verecek olan en önemli kusurum dışında, yani gereksiz yere her şeye kafa yorma hevesim dışında ilkgençlik kusurlarımdan yavaş yavaş kurtulmaya başlıyordum.

XXV. Bölüm
Volodya'nın Arkadaşları

Volodya'nın arkadaşlarının yanında onurumu kıran bir rol oynasam da konukları geldiğinde onun odasında oturmayı ve ağzımı açmadan orada olanları izlemeyi severdim. Yaver Dubkov'la üniversite öğrencisi Prens Nehlüdov diğerlerinden daha sık gelirlerdi Volodya'ya. Dubkov damarları dışarı fırlamış, esmer, ufak tefek, gençliğinin ilk yıllarını artık geride bırakmış biriydi, bacakları birazcık kısa olsa da fena sayılmazdı, her zaman neşesi yerindeydi. Dar kafalı ama özellikle bu dar kafalılığıyla hoşa giden, olaylara farklı yönlerden bakamayan ve gönlünü bir şeye kaptırıveren insanlardan biriydi. Bu insanların düşünceleri tek yanlı ve hatalıdır, ama her zaman açıkyürekli ve ilgi çekici düşüncelerdir. Dar bencillikleri bile her nasılsa bağışlanabilecek, sevimli bir şeydir. Ayrıca Dubkov'un, Volodya'yla benim için çifte çekiciliği vardı: Birincisi asker görünüşüne sahip olması, ikincisi ve asıl önemlisi ise gençlerin o yıllarda çok büyük değer verilen efendilik kavramıyla (comme il faut) bir tuttukları bir yaşta olmasıydı. Bununla birlikte Dubkov gerçekten de "un homme comme il faut"[1] denen adamlardandı. Hoşuma gitmeyen tek şey, Volodya'nın bazen onun yanında benim en masum hareketlerimden, en çok da gençliğimden utanıyor gibi görünmesiydi.

1 Dürüst adam. (Fr.)

Nehlüdov çirkindi: Küçük gri gözler, kısa dar alın, orantısız şekilde uzun kollar ve bacaklar güzel diye adlandırılamazdı. Tek güzel yanı son derece uzun boyu, yüzünün hoş rengi ve çok güzel dişleriydi. Ancak bu yüz, böylesine özgün ve enerjik karakterini küçük, parlak gözlerden ve gülümsemesindeki bazen sertleşen, bazen belli belirsiz çocuksulaşan, ama fark edilmemesi olanaksız değişken ifadeden alıyordu.

Her önemsiz şey kulaklarına kadar kızarmasına yol açtığına göre çok utangaç biriydi; ama onun utangaçlığı benimkine benzemezdi. Yüzü kızardıkça kararlılık ifadesi artardı. Zayıf yanları yüzünden kendisine kızıyor gibiydi.

Dubkov'la ve Volodya'yla çok iyi dostmuş gibi göründüğü halde sadece bir rastlantının onları bir araya getirdiği belliydi. Zevkleri son derece farklıydı: Volodya ile Dubkov ciddi duygu ve düşünceler olarak gördükleri her şeyden korkuyor gibiydiler; Nehlüdov tam tersine son derece coşkulu biriydi, alay etseler de sık sık felsefi konular ve duygular üzerine görüşlerini belirtirdi. Volodya ile Dubkov aşklarından söz etmeyi severlerdi (aynı anda birkaç kadına ve ikisi birden aynı kadınlara âşık olurlardı); Nehlüdov tam tersine *kızıl saçlı* bir kıza olan aşkını ima ettiklerinde çok sinirlenirdi.

Volodya ile Dubkov yakınlarıyla alay etmeye bayılırlardı; Nehlüdov ise aksine, coşkulu bir hayranlık duyduğu teyzesinden olumsuz söz edilince çileden çıkardı. Volodya ile Dubkov akşam yemeğinden sonra bir yere giderler, onlarla gelmeyen Nehlüdov'a da *güzel kız* derlerdi.

Prens Nehlüdov ilk karşılaştığımız andan itibaren gerek konuşmasıyla, gerekse dış görünüşüyle beni etkilemişti. Onun kendisine çizdiği yolla benimki arasında pek çok ortak yön bulmama karşın, ya da tam bu yüzden onu ilk gördüğümde bende uyandırdığı duygu, dostça bir duygu olmaktan uzaktı.

Canlı bakışları, kararlı sesi, kibirli görünüşü hoşuma gitmezdi, ama en hoşlanmadığım tarafı bana karşı son derece

umursamaz olmasıydı. Konuşurken ona karşı çıkmayı çok isterdim; kibri yüzünden onu cezalandırmak için tartışmada üstün gelmek, bana hiç önem vermese de akıllı olduğumu ona kanıtlamak isterdim. Utangaçlığım beni alıkoyardı.

XXVI. Bölüm
Düşünceler

Akşam derslerinden sonra her zamanki gibi odasına girdiğimde Volodya divana uzanmış, dirseklerine dayanarak Fransızca bir roman okuyordu. Bana bakmak için bir an başını kaldırdı ve tekrar okumaya koyuldu. Bu en basit ve doğal hareket kıpkırmızı kesilmeme neden oldu. Bakışında buraya neden geldiğim sorusu, başının hızla eğilmesinde ise bu bakışın anlamını benden gizleme isteği var gibi geldi. En basit bir harekete bile anlam verme eğilimi o yaşımın karakteristiğiydi. Masaya gidip bir kitap da ben aldım; ama kitabı okumaya başlamadan önce bütün gün birbirimizi görmediğimiz halde tek kelime bile konuşmamanın gülünç olduğu düşüncesi geldi aklıma.

— Bu akşam evde misin?

— Bilmiyorum, niye sordun?

— Öylesine, –dedim ve konuşmanın devam etmeyeceğini anlayarak kitabı okumaya başladım.

Volodya'yla hiç konuşmadan sadece göz göze gelerek uzun saatler geçirmemiz, ama aramızda en ilginç, en farklı konuşmaların başlaması için ağzını hiç açmasa bile üçüncü bir kişinin sadece varlığının yeterli olması çok gariptir. Birbirimizi çok iyi tanıdığımızı hissederdik. Birbirini çok fazla ya da çok az tanımak ise yakınlaşmaya aynı şekilde engel olur.

Antreden Dubkov'un:

— Volodya evde mi? –diyen sesi duyuldu.

— Evde, –dedi Volodya ayaklarını indirip kitabı masaya koyarak.

Dubkov ve Nehlüdov paltoları ve şapkalarıyla içeri girdiler.

— Ne dersin, tiyatroya gidelim mi Volodya?

— Hayır, zamanım yok, –dedi Volodya kızararak.

— Aman canım sen de! Gidelim, lütfen.

— Hem biletim de yok.

— Girişte istediğin kadar bilet var.

— Bekle, hemen geliyorum, –diye kaçamak bir yanıt verdi Volodya ve omuz silkerek odadan çıktı.

Volodya'nın, Dubkov'un kendisini davet ettiği tiyatroya gitmeyi çok istediğini, sırf parası olmadığı için reddettiğini ve bir sonraki harçlığını alınca ödemek üzere sofracıbaşından beş ruble borç almaya gittiğini biliyordum.

— Merhaba *diplomat!* –dedi Dubkov elini bana uzatarak.

Volodya'nın arkadaşları, bir gün rahmetli büyükannemin dairesinde yemek yedikten sonra büyükannem onların yanında bizim geleceğimizle ilgili konuşurken Volodya'nın asker olacağını, beni ise diplomatlık unvanının gerekli koşulu olarak kabul ettiği siyah fraklı, saçları à la coq kesilmiş bir *diplomat* olarak görmek umudunda olduğunu söylediği için bana *diplomat* diyorlardı.

— Volodya nereye gitti? –diye sordu Nehlüdov bana.

Volodya'nın niçin gittiğini tahmin ettikleri düşüncesiyle kızararak:

— Bilmiyorum, –dedim.

— Herhalde parası yok! Değil mi? Ha, ne dersin *diplomat!* –diye ekledi benim gülümsememi açıklayarak.– Benim de param yok, senin var mı Dubkov?

Dubkov cüzdanını çıkarıp içindeki birkaç tane bozuk parayı kısa parmaklarıyla dikkatlice yoklayarak:

— Bakalım, –dedi.– İşte bir tane beş kapiklik, bir tane de yirmi kapiklik, tüh, hepsi bu kadar! –dedi eliyle komik bir hareket yaparak.

Bu sırada Volodya içeri girdi.

— E, gidiyor muyuz?

— Hayır.

— Çok komiksin! –dedi Nehlüdov.– Neden paran olmadığını söylemiyorsun. Benim biletimi al istersen.

— Peki sen ne yapacaksın?

— Kuzenlerinin locasına gider, –dedi Dubkov.

— Hayır, ben gitmeyeceğim.

— Neden?

— Nedenini biliyorsun, locada oturmayı sevmiyorum.

— Niye?

— Sevmiyorum, rahatsız oluyorum.

— Yine eski laflar! Herkes seni görünce o kadar seviniyorken neden rahatsız oluyorsun anlamıyorum. Gülünç bir şey mon cher.[1]

— Ne yapayım si je suis timide![2] Eminim sen hayatında hiç kızarmamışsındır, bense her dakika, en ufak şeyden kıpkırmızı kesiliyorum! –dedi o sırada da kıpkırmızı kesilerek.

— Savez vous, d'où vient votre timidité? D'un excès d'amour propre, mon cher,[3] –dedi Dubkov koruyucu bir ses tonuyla.

— Excès d'amour propre'ın burada ne işi var! –dedi bamteline dokunulan Nehlüdov.– Aksine, bende çok az amour propre olduğu için sıkılgan biriyim; aksine, başıma gelen tatsızlıklar, yaşadığım sıkıntılar... bu yüzden...

— Hadi giyin Volodya! –dedi Dubkov Volodya'yı omzundan tutup ceketini çıkartarak.– İgnat, efendinin giyinmesine yardım et!

---

1 Azizim. (Fr.)

2 Sıkılgansam. (Fr.)

3 Sıkılganlığınız nereden geliyor biliyor musunuz? Fazla onurlu olmanızdan azizim. (Fr.)

— Bu yüzden sık sık başıma gelen... –diye devam ediyordu Nehlüdov.

Fakat Dubkov artık onu dinlemiyordu. "Trala-la ta-ra-ra-la-la," diye şarkı söylüyordu.

— Elimden kurtulamazsın, –dedi Nehlüdov,– sıkılganlığın onurdan kaynaklanmadığını sana kanıtlayacağım.

— Bizimle gelirsen kanıtlarsın.

— Dedim ya gelmeyeceğim.

— Tamam, öyleyse burada kal ve *diplomata* kanıtla, biz gidelim, o bize anlatır.

— Görürsün kanıtlayacağım, –dedi Nehlüdov çocukça bir inatla,– yeter ki siz çabuk dönün.

Yanıma oturarak:

— Siz ne düşünüyorsunuz, ben onuruna düşkün biri miyim? –dedi.

Bu konuda kafamda oluşmuş bir düşünce olduğu halde bu beklenmedik sorudan öyle ürkmüştüm ki, hemen yanıt veremedim.

Sesimin titrediğini ve *akıllı* olduğumu ona kanıtlama zamanının geldiği düşüncesiyle yüzümü bir kızıllığın kapladığını hissederek:

— Öyle olduğunu düşünüyorum, bence her insan onuruna düşkündür, insanın yaptığı her şey kendisine olan saygısındandır.

Nehlüdov bana biraz küçümser gibi gelen bir gülümsemeyle:

— O zaman sizce onuruna düşkünlük nedir? –dedi.

— Onuruna düşkünlük, –dedim,– benim herkesten daha iyi, daha akıllı olduğum inancıdır.

— Ama herkes buna nasıl inanabilir?

— Haklı mıyım değil miyim bilmiyorum, ama benden başka hiç kimse itiraf etmiyor; ben dünyadaki herkesten daha akıllı olduğuma inanıyorum ve sizin de buna inandığınızdan eminim.

— Hayır, ben kendi adıma, benden daha akıllı olduklarını kabul ettiğim insanlarla karşılaştığımı söyleyeceğim, –dedi Nehlüdov.

— Olamaz, –diye karşılık verdim kendimden emin bir şekilde.

Nehlüdov gözlerini bana dikerek:

— Gerçekten böyle mi düşünüyorsunuz? –dedi.

— Ciddiyim, –dedim.

Birden aklıma hemen ifade ettiğim şu düşünce geldi:

— Bunu size kanıtlayacağım. Kendimizi neden başkalarından daha çok severiz? Kendimizi başkalarından daha çok sevgiye değer gördüğümüzden. Eğer başkalarını kendimizden daha iyi görmüş olsaydık o zaman onları kendimizden daha çok severdik, oysa bu hiç mümkün değildir. Olsaydı da yine ben haklı olurdum, –diye ekledim yüzümde kendini beğenmiş, istemsiz bir gülümsemeyle.

Nehlüdov bir an sustu.

— Bu kadar akıllı olduğunuzu hiç düşünmemiştim! –dedi, yüzünde öyle iyilik dolu, öyle sevimli bir gülümseme vardı ki, birden çok mutlu hissetmeye başlamıştım sanki.

Övgü insanın sadece duygularını değil, aklını da öyle güçlü etkiliyor ki, övgünün hoş etkisi altında çok daha akıllıymışım gibi geldi ve düşünceler birbiri ardına olağanüstü bir hızla kafama doluştu. Farkında olmadan onuruna düşkünlük konusundan sevgi konusuna geçmiştik ve bu konu üzerine bitmez tükenmez bir konuşma yapılabilirdi. Düşüncelerimiz belirsiz ve tek yanlı olduğu için dışarıdan bir dinleyiciye son derece saçma gelebilirdi, ama bizim için yüksek öneme sahipti. Ruhlarımız birbirine o kadar uygundu ki, birinin bir teline ufacık bir dokunma diğerinde yankısını buluyordu. Konuşurken dokunduğumuz farklı tellerin bu şekilde uyumlu ses vermesinde bulmuştuk mutluluğu. İçimizden dışarı çıkmak isteyen bütün düşünceleri dile getirmek için ne sözcükler, ne de zaman yetmeyecekmiş gibi geliyordu ikimize de.

XXVII. Bölüm
Dostluğun Başlangıcı

O günden sonra Dmitriy Nehlüdov'la aramda oldukça garip, ama son derece hoş ilişkiler kuruldu. Başkalarının yanında beni hemen hemen hiç önemsemezdi, ama baş başa kalır kalmaz rahat bir köşeye çekilir, her şeyi unutarak, zamanın nasıl geçtiğini anlamadan konuşmaya başlardık.

Gelecekteki yaşamdan, sanattan, askerlikten, evlilikten, çocuk eğitiminden konuşurduk ve bütün bu konuştuklarımızın korkunç bir saçmalık olduğu hiç aklımıza gelmezdi. Aklımıza gelmezdi çünkü konuştuğumuz saçmalıklar, akıllı ve sevimli saçmalıklardı; gençlikte henüz akla değer verir, ona inanırsın. Gençlikte ruhunun bütün güçleri geleceğe yöneliktir, gelecek de geçmişin deneyimlerine değil, hayalî bir mutluluk olasılığına dayanan umudun etkisi altında öyle çeşitli, canlı ve büyüleyici şekiller alır ki, gelecekteki mutluluk üzerine kurulan, sadece anlaşılabilir ve paylaşılabilir hayaller bu yaşın gerçek mutluluğunu oluşturur. Başlıca sohbet konularımızdan biri olan metafizik tartışmalarında düşüncelerin birbirini giderek daha büyük bir hızla izlediği, soyutlaşa soyutlaşa sonunda artık ifade olanağı bulamadığın ve düşündüğünü söylediğini sanarak bambaşka bir şey söylediğin sisli bir noktaya vardığı o anı severdim. Düşünce alanında gitgide daha yukarı çıkarken bir anda bu alanın ne kadar uçsuz bucaksız, ilerlemeninse olanaksız olduğunu anladığın o dakikayı severdim.

Maslenitsa[1] sırasında Nehlüdov çeşitli eğlencelerle o kadar meşguldü ki, bize günde birkaç kez uğradığı halde benimle bir kere bile konuşmamıştı ve bu durum benim çok ağırıma gitmiş, bana yine kibirli ve sevimsiz biri olarak görünmüştü. Aramızdaki arkadaşlığa zerre kadar değer vermediğimi ve ona karşı özel hiçbir bağlılığım olmadığını göstermek için fırsat kolluyordum.

Maslenitsadan sonra benimle tekrar konuşmak istediği ilk seferde ders çalışmam gerektiğini söyleyip üst kata çıktım; ama on beş dakika sonra sınıfın kapısı açıldı, Nehlüdov yanıma geldi.

— Size engel oluyor muyum? –dedi.

Gerçekten işim olduğunu söylemek istediğim halde:

— Hayır, –diye yanıtladım.

— Volodya'nın odasından niye öyle kaçıp gittiniz? Sizinle uzun zamandır konuşmadık. Öyle alışmışım ki, eksiklik hissediyorum.

Kızgınlığım bir anda geçti ve Dmitriy benim gözümde yine aynı iyi, sevimli adam oldu.

— Neden kaçtığımı biliyor musunuz? –dedim.

— Belki, –dedi yanıma oturarak,– ama tahmin etsem de söyleyemem, oysa siz söyleyebilirsiniz.

— Söyleyeyim, kaçtım, çünkü size öfkeliydim... öfkeli değil de, canım sıkılmıştı. Kısacası, daha çok genç olduğum için beni küçümsemenizden korkuyorum hep.

Benim itirafıma iyilik dolu, zeki bir bakışla karşılık vererek:

— Biz neden böyle bir araya geldik, ben sizi neden sizden daha fazla tanıdığım ve daha fazla ortak yanlarımız olan insanlardan çok seviyorum biliyor musunuz? –dedi.– Buna şimdi karar verdim. Sizin şaşırtıcı, ender bir özelliğiniz var: İçtenlik.

— Evet, itiraf etmeye utandığım şeyler söylüyorum her zaman, –diye doğruladım,– ama sadece güvendiğim insanlara.

---

1 Slavlarda kışı uğurlamak amacıyla yapılan eski bir bayram. (ç.n.)

— Evet, ama bir insana güvenmek için onunla tam anlamıyla dost olmak gerekir, oysa biz sizinle henüz dost değiliz Nicolas; anımsarsınız, dostluktan söz ederken gerçek dost olmak için birbirine güvenmek gerektiğini söylemiştik.

— Size anlattığım bir şeyi hiç kimseye söylemeyeceğinizden emin olmak, –dedim.– Zaten en önemli, en ilginç düşünceler, tam da birbirimize söylemeyeceğimiz düşüncelerdir.

— Ve iğrenç düşünceler! Öyle alçakça düşünceler ki, onları itiraf edeceğimizi bilsek hiçbir zaman aklımıza gelmeye cesaret edemezler.

Sandalyeden kalkarken gülümseyerek ellerini ovuşturdu ve ekledi:

— Biliyor musunuz, aklıma nasıl bir düşünce geldi Nicolas: Bunu *yapalım,* bunun ikimiz için de ne kadar yararlı olacağını göreceksiniz; her şeyi birbirimize itiraf etme sözü verelim kendimize. Birbirimizi tanıyacağız ve utanmayacağız; başkalarından korkmamak için de birbirimiz hakkında *hiç kimseye hiçbir zaman hiçbir şey* söylememe konusunda kendimize söz verelim. Bunu yapalım.

— Yapalım, –dedim.

Gerçekten de *yaptık bunu.* Sonucun ne olduğunu sonra anlatacağım.

Karr,[2] her bağlılıkta iki taraf olduğunu, birinin sevdiğini, diğerinin sevilmeye izin verdiğini, birinin öptüğünü, diğerinin yanağını uzattığını söylemiş. Bu çok doğru; bizim dostluğumuzda ben öpüyordum, Dmitriy yanağını uzatıyordu; ama o da beni öpmeye hazırdı. Sevgilerimiz eşitti, çünkü birbirimizi tanıyorduk ve birbirimize değer veriyorduk, ama bu onun beni etkilemesine, benimse ona bağlanmama engel olmuyordu.

Anlaşılacağı gibi, Nehlüdov'un etkisi altında kalarak onun, özü erdemlilik idealine hayranlıkla tapınmaktan ve insanın sürekli kendini mükemmelleştirmesine inanmaktan

2 Alphonse Jean Karr (1808-1890), Fransız yazar ve gazeteci. (ç.n.)

oluşan çizgisini de elimde olmadan benimsedim. Tüm insanlığı düzeltmek, bütün çirkinlikleri ve insanların mutsuzluklarını ortadan kaldırmak gerçekleştirilebilecek şeyler gibi geliyordu, kendi kendini düzeltmek, bütün erdemleri içselleştirmek ve mutlu olmak çok kolay ve basit görünüyordu...

Bununla birlikte, bu soylu gençlik hayalleri gülünç birer hayal midir ve bu hayallerin gerçekleşmemesinde suçlu kimdir bir tek Tanrı bilir...

***

Lev Nikolayeviç Tolstoy (1828-1910):
Anna Karenina, Savaş ve Barış, Diriliş*'in büyük yazarı, yaşamının son otuz yılında kendini insan, aile, din, devlet, toplum, özgürlük, boyun eğme, başkaldırma, sanat ve estetik konularında kuramsal çalışmalara da verdi. Bu dönemde yazdığı roman ve öykülerinde yıllarca üzerinde düşündüğü insanlık sorunlarını edebi bir kurguyla ele aldı. Tolstoy'un yarı otobiyografik denebilecek üçlemesinin ikinci kitabı olan* İlkgençlik, *ilk kez 1854 yılında* Sovremennik *dergisinde yayımlandı. İkinci kitap da ilki gibi samimi, sade bir kurguya sahiptir. Tolstoy kendini, ailesini ve çevresini gittikçe daha iyi kavrayan kahramanının manevi gelişimini eserinin merkezine alır.* İlkgençlik *Tolstoy'un benzersiz gözlem gücünün, muazzam tasvir yeteneğinin de ilk örneklerinden biridir.*

Ayşe Hacıhasanoğlu (1952): DTCF Rus Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirdi. Bir süre SSCB Büyükelçiliği Basın Bürosu'nda çevirmen olarak çalıştı. Edebiyat ve sosyal bilimler alanında çeviriler yaptı. Dostoyevski, Tolstoy, Gorki, Bagirov eserlerini Türkçeye kazandırdığı yazarlar arasında yer almaktadır.

9 786053 324218

KDV dahil fiyatı
12 TL